

Zgornja Vipavska dolina – obetavna turistična destinacija pod vplivom podnebnih sprememb

Geografija

Raziskovalna naloga

Avtorica:

Tisa Princes Ledinek

4. letnik

Mentorica:

Marjeta Vidmar

Gimnazija Bežigrad,
Peričeva ulica 4, 1000 Ljubljana

2025

Kazalo vsebine

1. POVZETEK	3
2. UVOD	4
2.1. Cilj in namen raziskovalne naloge	4
2.2. Hipoteze	5
2.3. Metodologija	6
3. TEORETIČNI IN GEOGRAFSKI PREGLED	7
4. TURIZEM V ZGORNJI VIPAVSKI DOLINI	12
4.1. Opredelitev prevladujočega tipa turizma v Zgornji Vipavski dolini	14
4.2. Vzorci turističnih obiskov in sezonskost	17
4.3. Določitev stopnje razvoja turizma z uvedbo Butlerjevega modela	18
4.4. Butlerjev model in Zgornja Vipavska dolina	20
5. PRIDELAVA VINA IN PODNEBNE SPREMEMBE	23
5.1. Podnebne spremembe in njihov vpliv na vinograde	23
5.2. Analiza vrednotenja pridelave vina in vinskega turizma v Zgornji Vipavski dolini s strani lokalnih deležnikov	30
6. RAZPRAVA	33
7. ZAKLJUČEK	34
8. VIRI IN LITERATURA	35
9. PRILOGE	37
9.1. Priloga 1: Vprašalnik – TIC Vipava in Ajdovščina	37
9.2. Priloga 2: Vprašalnik - vinarji	39
9.3. Priloga 3: Statistični podatki o namestitvenih kapacitetah in turističnem obisku v Občini Vipava	39

1. POVZETEK

Pričujoče delo obravnava Zgornjo Vipavsko dolino kot destinacijo z izjemnim turističnim potencialom. Razlogi za njen perspektivni razvoj vključujejo naravne in kulturne danosti, dobro prometno povezanost ter avtentičnost in butičnost ponudbe. Pomembno vlogo v tem oziru ima vinski turizem – hitro razvijajoči se sektor, ki zahteva nenehno sledenje novodobnim smernicam, a je obenem izredno ranljiva panoga, močno odvisna od naravnih pogojev in zato močno podvržena negativnim vplivom podnebnih sprememb. Raziskava se osredotoča na stopnjo turističnega razvoja v regiji ter obravnava povezave med turizmom, vinsko proizvodnjo in podnebnimi spremembami. Ena ključnih priložnosti za rast je odsotnost množičnega turizma in dejstvo, da velikih neuspešnih turističnih projektov v regiji še ni bilo, kar omogoča prostor za inovacije in sodobne trajnostne pristope. Posebna pozornost je namenjena lokalnim deležnikom, zlasti vinogradnikom, ki iz prve roke izpostavljajo grožnje, ki jih nepredvidljivo vreme prinaša njihovi panogi. Izpostavljen je namen ohranjanja narave kot ključne vrednote ter nujnost stalnega prilagajanja, modernizacije in strateškega vodenja. Le tako lahko destinacija ostane konkurenčna v dinamičnem in razvijajočem se okolju.

Ključne besede: Zgornja Vipavska dolina, turistični potencial, vinogradništvo, vinarstvo, podnebne spremembe

Abstract:

This work discusses the Upper Vipava Valley as a destination with exceptional tourist potential. The reasons for its promising development include natural and cultural assets, good transport connections, and the authenticity and uniqueness of its offerings. Wine tourism plays a significant role – a rapidly growing sector that requires constant adherence to modern trends, yet is also an extremely vulnerable industry, highly dependent on natural conditions and, therefore, significantly exposed to the negative effects of climate change. The research focuses on the level of tourist development in the region and examines the connections between tourism, wine production, and climate change. One of the key opportunities for growth is the absence of mass tourism and the fact that large, failed tourism projects have not yet occurred in the region, which creates space for innovation and modern, sustainable approaches. Special attention is given to local stakeholders – winemakers, who, from firsthand experience, highlight the threats that unpredictable weather brings to their industry. The importance of preserving nature as a core value and the necessity for continuous adaptation, modernisation, and strategic management are emphasised. Only in this way can the destination remain competitive in a dynamic and evolving environment.

Key words: Upper Vipava Valley, tourist potential, viticulture, winemaking, climate change

2. UVOD

“Vinarstvo in vinski turizem nista le služba, temveč način življenja, ki zahtevata celega človeka.” – Lokalni vinar

Vipavska dolina je uveljavljena kot privlačen vinorodni okoliš, ki postaja vedno bolj prepoznaven po vinskem turizmu. Leto 2018 je bilo za regijo prelomno, saj jo je revija Lonely Planet uvrstila med najboljše turistične destinacije v Evropi (Travel Slovenia, 2018). S tem je privabila številne domače in tuje goste, med katerimi mnogi pokrajino obiščejo izključno zaradi vinske ponudbe.

Vipavska dolina ima izjemen potencial za razvoj v ekskluzivno turistično destinacijo zaradi vseh svojih naravnih danosti, ki jih šele začenja v celoti prepoznavati. Trenutno se nahaja v zgodnjih fazah turističnega razvoja, vendar pa usmeritev v bolj trajnostni in zeleni turizem prinaša tako izzive kot tudi številne priložnosti.

V obdobju zadnjih desetih let so v okolišu Vipavske doline opazne spremembe, kar gre pripisati povečani turistični dejavnosti in vplivom podnebnih sprememb: Zgornja Vipavska dolina se je iz vizualno manj privlačne turistične destinacije preoblikovala v sofisticirano in privlačno stičišče vinogradništva, kulinarike in športnih aktivnosti. Ta začetna faza turističnega razvoja je ključna: Zgornja Vipavska dolina se lahko razvije v vrhunsko turistično središče ali ostane v zgodnjih in neuresničenih fazah turističnega razvoja.

2.1. Cilj in namen raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je odgovoriti na raziskovalno vprašanje: *»V kolikšni meri razvoj vinskega turizma v Zgornji Vipavski dolini prispeva k uresničitvi njenega potenciala kot obetavna turistična destinacija in kako nanjo vplivajo podnebne spremembe?«*

Na območju Vipavske doline je bilo opravljenih mnogo naravno-geografskih raziskav, ki se osredotočajo predvsem na geološke, klimatske, geomorfološke in hidrološke značilnosti regije ter na spremembe v rabi tal. Obstoječe raziskave pa le redko vključujejo interdisciplinarni pogled na preplet podnebnih sprememb, vinske proizvodnje in turizma. Ker slednji v veliki meri temelji na lokalni vinski proizvodnji, je eden ključnih ciljev naloge oceniti izzive, ki jih predstavljajo podnebne spremembe. Raziskava si prizadeva preučiti vlogo turizma v Zgornji Vipavski dolini s podrobno analizo trenutnih razmer in prepoznavanjem priložnosti za nadaljnjo rast tega sektorja. Obenem je smiselno raziskati

prilagoditvene in omilitvene strategije ter ukrepe, ki jih uporabljajo lokalni vinogradniki za ohranjanje konkurenčnosti in trajnosti. Poleg tega si raziskava z vključevanjem lokalne skupnosti prizadeva razkriti dodano vrednost, ki jo regija ponuja širšemu svetu. Na podlagi navedenih ciljev so bile oblikovane tri delovne hipoteze.

2.2. Hipoteze

Za ustrezno klasifikacijo in boljše razumevanje turistične dinamike v dolini se prvi dve hipotezi navezujeta na prepoznavanje prevladujočih vrst turizma in razvojnih faz.

Predpostavka, da je največji turistični obisk Zgornje Vipavske doline v jesenskih mesecih, je smiselna, saj je jesen čas vinskih trgatov in pokušine prvega vina sezone. Domače dobrote in pridelki so v izobilju, hkrati pa so vremenske razmere ugodne za izvajanje raznih športnih aktivnosti na prostem. Na podlagi tovrstnega razmisleka se je zdelo hipotezo smiselno ovrednotiti s primerjavo statističnih podatkov in domnev ter jo oblikovati na naslednji način:

H₁: Vinski turizem je v kombinaciji s kulinarično in športno ponudbo prevladujoči tip turizma v Zgornji Vipavski dolini, z največjim obiskom v jesenskih mesecih.

Butlerjev model turističnega razvoja ponuja več razvojnih faz. Glede na lastno percepcijo okoliščin se zdi predpostavka, da se turizem v regiji še vedno nahaja v začetnih fazah, vendar da napreduje, utemeljena.

H₂: Po Butlerjevem modelu turističnega razvoja je turizem v Zgornji Vipavski dolini po stagnaciji med pandemijo COVID-19 ostal v začetni fazi turističnega razvoja in napreduje v fazo pospešenega turističnega razvoja.

Glede na pomen vinskega turizma v dolini je bistvenega pomena upoštevati zunanje dejavnike, ki vplivajo na to gospodarsko dejavnost, zlasti podnebne spremembe. Te lahko vplivajo na pridelavo vina ter posledično na turistično povpraševanje in trajnost razvoja turizma. Da bi bili ti vplivi raziskani, je bila oblikovana tretja hipoteza:

H₃: V obdobju zadnjih desetih let sta neenakomerna porazdelitev padavin in visoke poletne temperature zaradi podnebnih sprememb izrazito vplivali na pridelavo vina, kar je posledično vplivalo tudi na vinski turizem v Zgornji Vipavski dolini.

2.3. Metodologija

Za izvedbo raziskave in vrednotenje hipotez je bila uporabljena kombinacija primarnih in sekundarnih virov.

a) Primarni podatki

Primarni podatki so bili pridobljeni neposredno od ključnih lokalnih deležnikov, tj. vinogradnikov, ponudnikov turističnih storitev in zaposlenih v turističnih informacijskih centrih (TIC). V ta namen sta bila oblikovana dva različna strukturirana vprašalnika odprtega tipa, ki sta priložena v Prilogi 1 in 2. Tovrsten pristop intervjuvanja se je izkazal za učinkovitega, saj vsak posameznik v interesni skupini podnebne spremembe in njihove posledice doživlja na svoj način, TIC Vipava in TIC Ajdovščina pa turistične trende dojemata različno. Čeprav so bili odgovori subjektivni, se je ta metoda izkazala za najbolj ustrezno pri zajemanju raznolikih lokalnih perspektiv, kar je omogočilo temeljito socio-ekonomsko in družbeno-geografsko analizo.

Terensko delo je bilo osredotočeno na pedološko opazovanje in na izbranem profilu prsti prepoznati njene horizonte, vzorce rabe tal ter zajem fotografij.

b) Sekundarni podatki

Uporaba sekundarnih virov, vključno z geografskimi kartami in grafi, je omogočila natančno kartiranje reliefnega preseka in izdelavo klimogramov. Analiza preteklih raziskav in anket TIC-ev Ajdovščina in Vipava je bila ključna za razumevanje širše dinamike turistične situacije. Statistična analiza podatkov iz arhivov TIC-ev je nudila kvantitativno podporo predlaganim hipotezam. Za določitev faze turističnega razvoja obravnavanega območja sta bila uporabljena Butlerjev model in SWOT analiza. Poleg tega je bila pri oceni tretje hipoteze opravljena analiza vremenskih vzorcev in anomalij, ki jih je v zadnjem desetletju v dolini zabeležila Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), ter primerjava s starejšimi vremenskimi podatki, skupaj z odgovori ključnih deležnikov.

3. TEORETIČNI IN GEOGRAFSKI PREGLED

Vipavska dolina je ozka dolina reke Vipave in leži v jugozahodnem delu Slovenije, na prehodu iz osrednje Slovenije v Furlansko nižino. To flišno regijo z vzhoda proti zahodu obdajajo Nanoška planota, Hrušica in Trnovski gozd, medtem ko jo Vipavski griči na jugu ločujejo od Krasa (*Vipavska Dolina*, 2010), kot je razvidno na sliki 1.

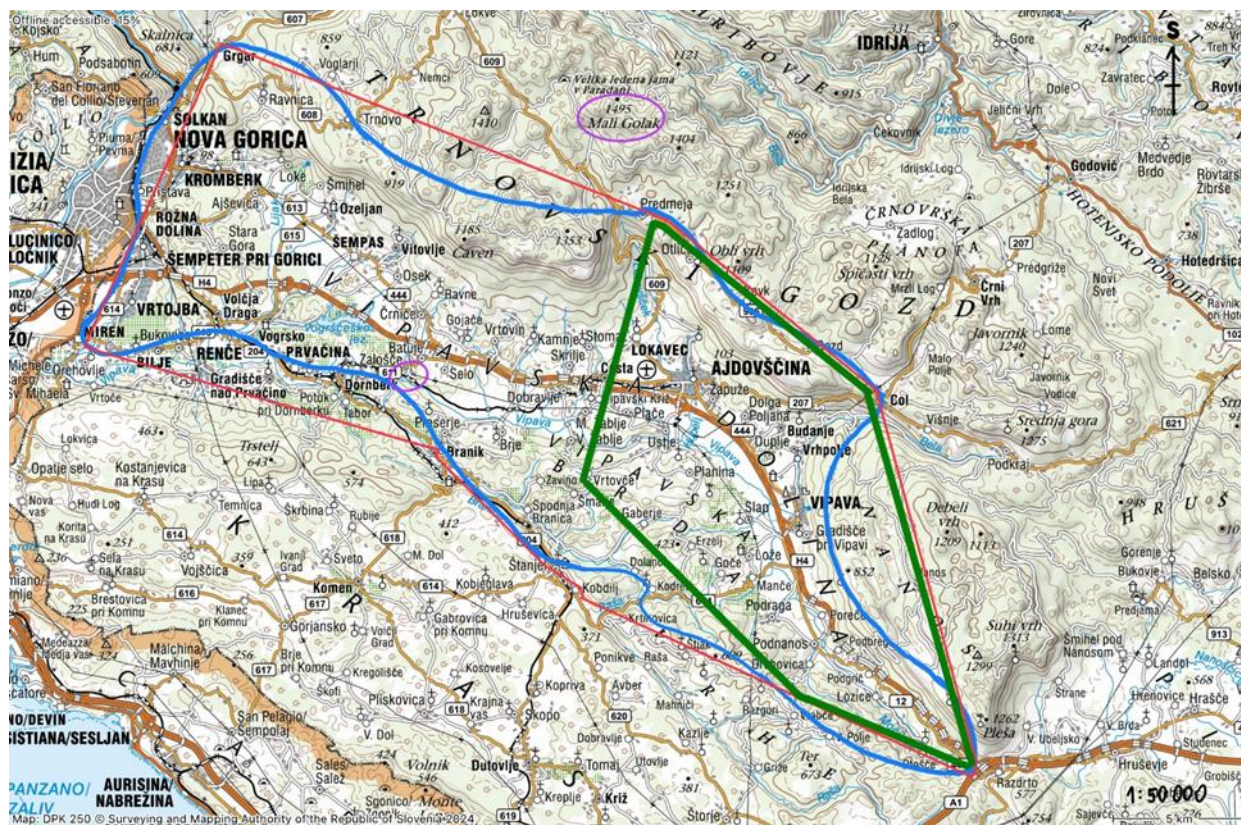

Legenda:

- ... regionalna cesta — ... hitra cesta — ... reka ■ ... upravno središče

Slika 1: Reliefna karta Vipavske doline (Braxmeier, 2017), digitalno označena in prilagojena s strani avtorice

Na sliki 2 (DPK 500, *Topografska Karta Slovenije*, 2024) je z modro črta označena natančna meja Vipavske doline, z rdečo pa njena oblika. Topografska karta natančneje opredeljuje obravnavano območje, to je **Zgornjo Vipavsko dolino**, omejeno z zeleno črto (Štrancar, 2003). Skupna površina območja med zgornjim tokom reke Vipave ter dolino potoka Močilnik (Fabčič, 2012), ki jo pokrivata osrednji občini Vipava in Ajdovščina, znaša 352,6 km². Skupno ima približno 22.500 prebivalcev, gostota poselitve pa znaša 205 prebivalcev na kvadratni kilometer. Za obravnavano območje je značilna velika geografska raznolikost (Univerza v Novi Gorici, 2024), saj nadmorska višina niha od 60 metrov (meander reke Vipave pod Batujami) do 1.495 metrov (Mali Golak).

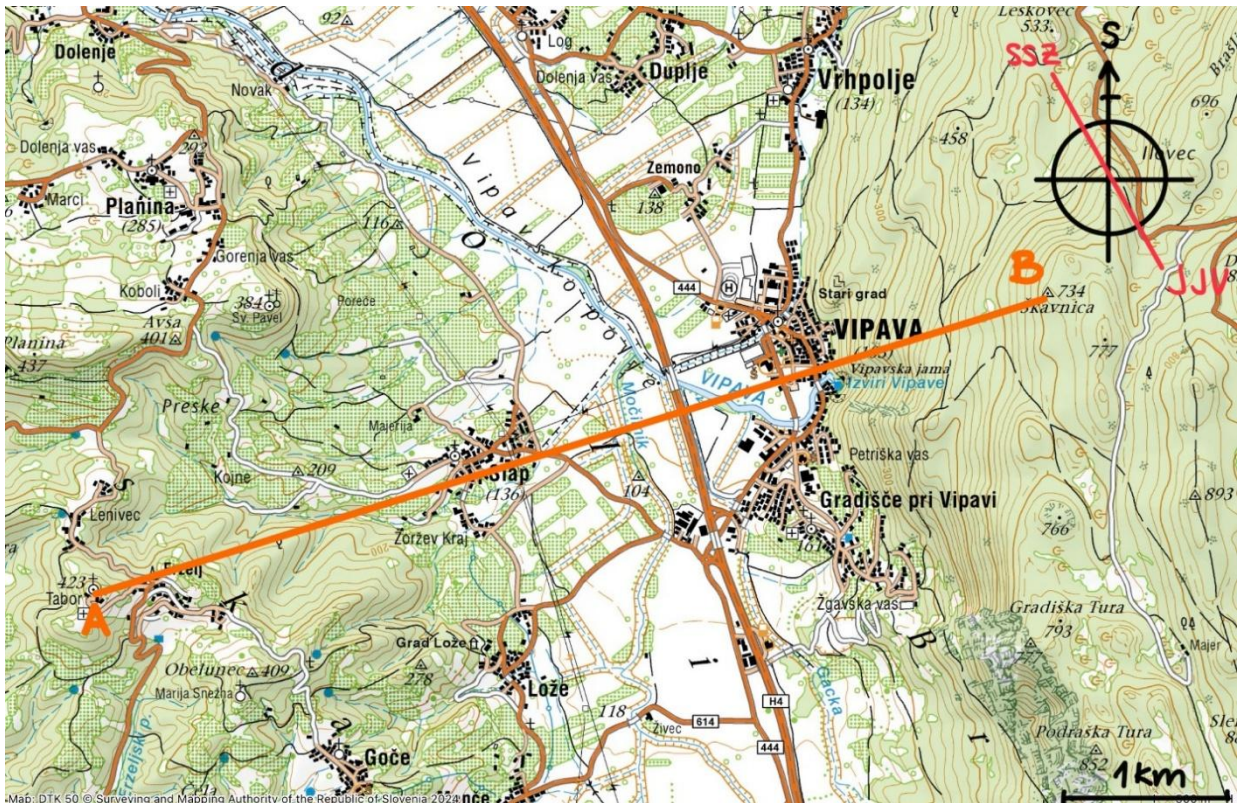

Legenda:

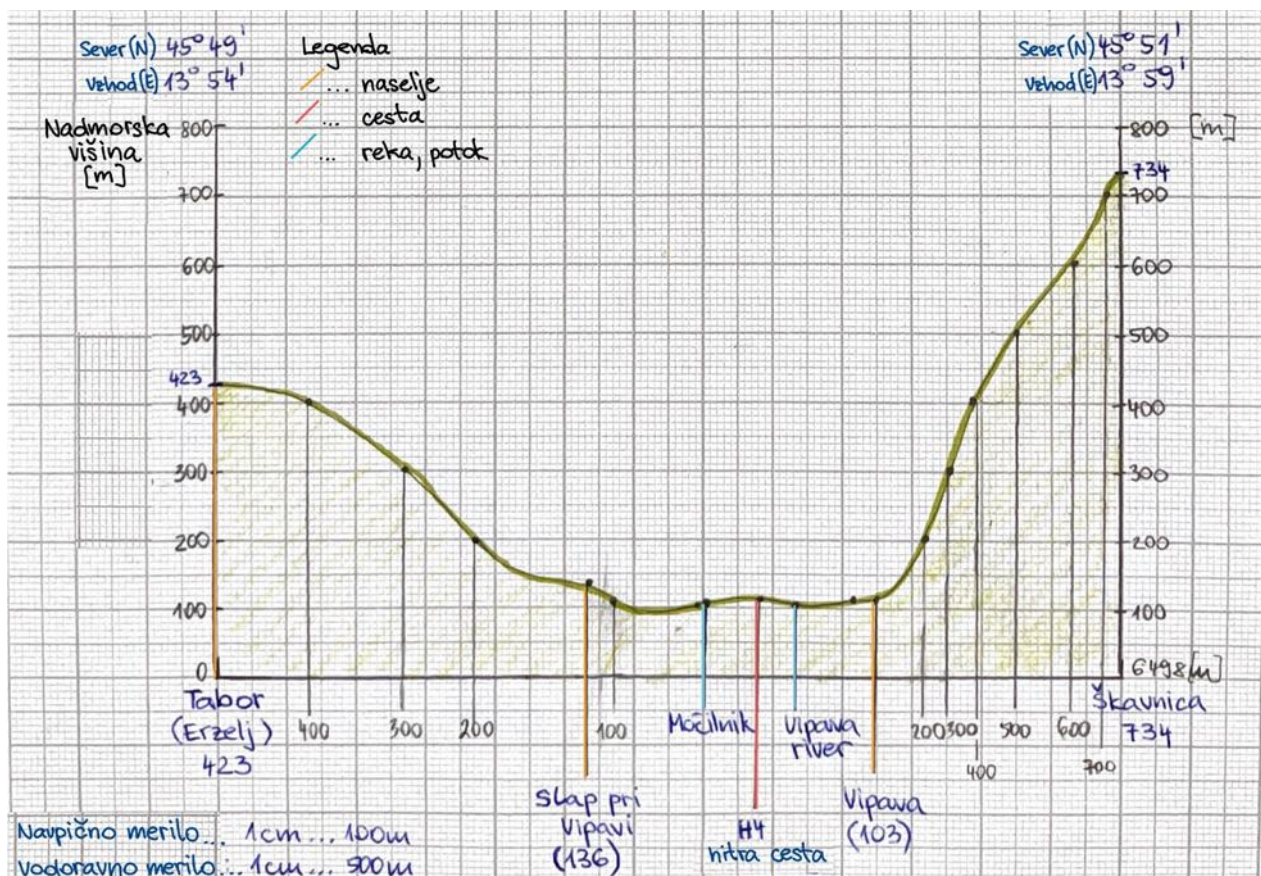
- ... točna meja Vipavske doline
- ... obravnavano območje: Zgornja Vipavska dolina
- ... oblika Vipavske doline
- ... območja, ki označujejo višinski razpon (60m, Batuje – 1495m, Mali Golak)

Slika 2: Topografska karta Vipavske doline z digitalnimi označbami avtorice, prirejeno po (Štrancar, 2003)

Eden izmed ključnih dejavnikov, ki vplivajo na življenje v Zgornji Vipavski dolini, je njena odprtost proti **zahodu**. Zaradi razmeroma milega, submediteranskega podnebja, pomešanega s celinskim vplivom (glej klimogram v naslednjih poglavjih), je rastna doba v regiji v povprečju dva meseca daljša kot v drugih delih osrednje Slovenije. Posledično je območje posebej primerno za kmetijstvo, predvsem vinogradništvo in sadjarstvo (Jamšek, 2018). Prečni prerez doline na slikah 3, 4 in 5 prikazuje prostorsko podobo Zgornje Vipavske doline, usmerjene v smeri sever-severovzhod – jug-jugozahod, ponazorjeno na območju transektne črte med Taborom na Erzeltu in Škavnico (točki A in B na sliki 3).

Slika 3: Digitalno označen zemljevid z vidno transektno črto od točke A (Tabor na Erzelj) do točke B (Škavnica), uporabljene pri načrtovanju prečnega prereza na sliki 4 (Vir zemljevida: DPK 500, 2024)

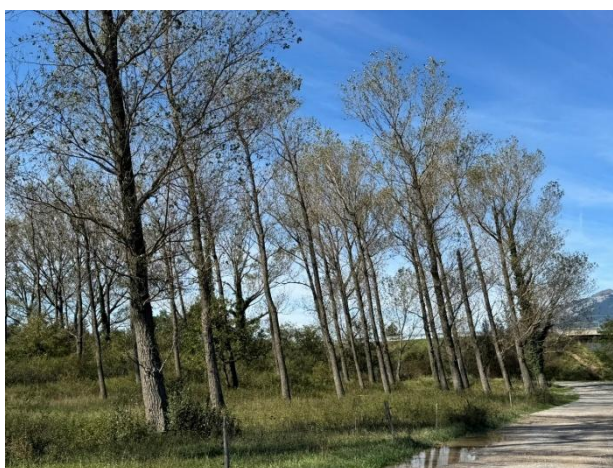

Slika 4: Prečni prerez Zgornje Vipavske doline od točke A do točke B, ročno načrtovano s strani avtorice

Slika 5: Pogled na Zgornjo Vipavsko dolino, osebni arhiv avtorice, 2020

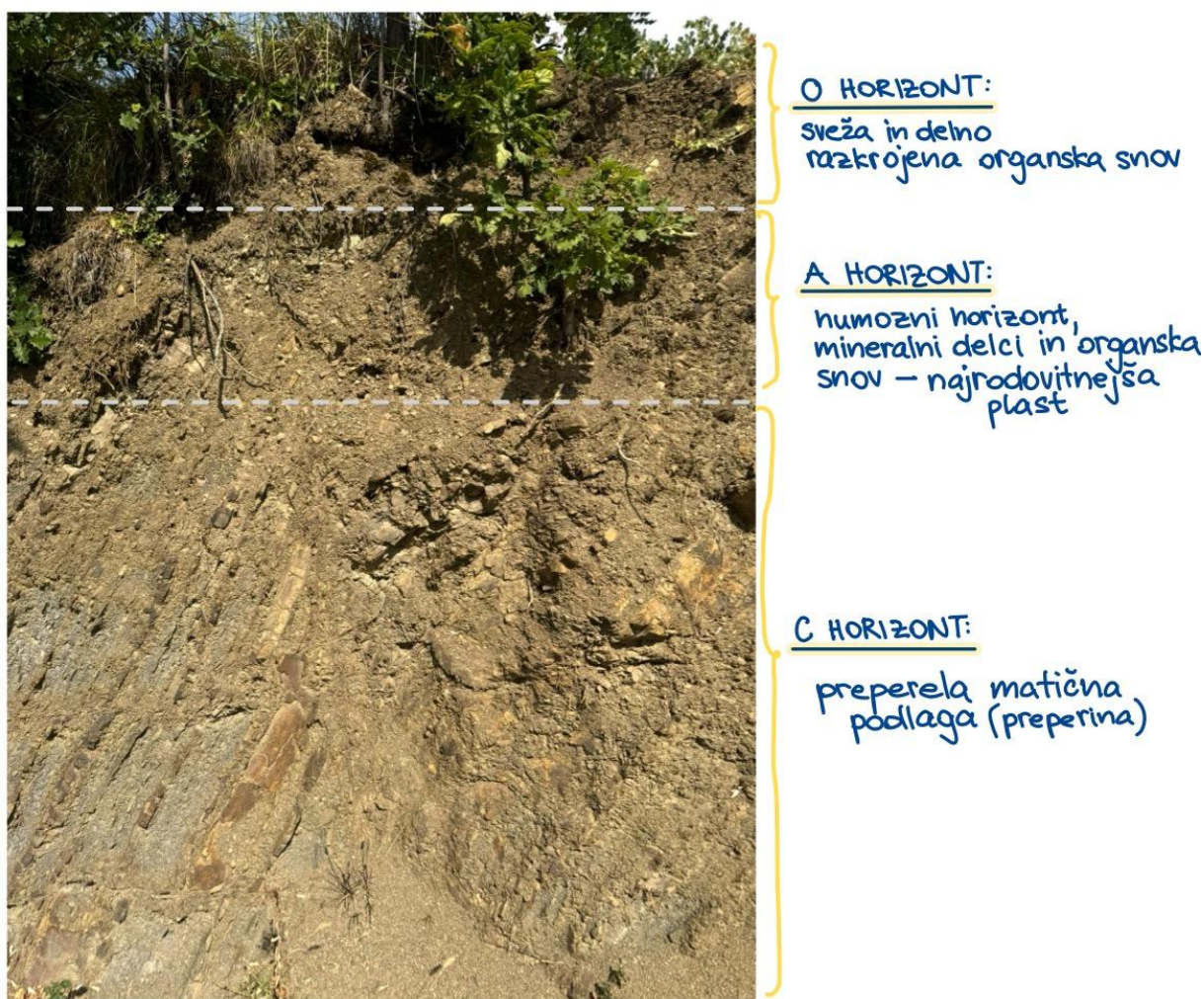
Ravno dno Zgornje Vipavske doline večinoma pokrivajo travniki in polja, med katerimi postajajo vse pogostejši vinogradi in sadovnjaki. Visoko stopnjo izkoriščenosti kmetijskega prostora je moč pripisati komasacijam in melioracijam, ki so bile izvedene v osemdesetih letih 20. stoletja (Zorn idr., 2008). Tako združevanje parcel in kosov zemljišč v večje poljske komplekse ter ureditev talnega vodnega režima je tlom izdatno izboljšalo fizikalne, kemične in biološke lastnosti ter območju omogočilo hitrejši porast kmetijske pridelave (Natek, 1990). Tu uspevajo značilne sredozemske in druge rastline, kot so vinska trta, breskve, češnje, oljke, fige in kakiji, katerim ugajata obilica sončne energije in toplote (*Vipavska Dolina*, 2010). Območje je znano po značilni **vipavski burji**, hladnem in sunkovitem severovzhodnem vetru, ki močno vpliva na vsakdanje življenje in kmetijstvo, zaradi svoje vloge pri uravnavanju rastne sezone. V hladnejših mesecih lahko burja doseže hitrosti do 180 km/h, zaradi česar povzroča mehanične spremembe na drevesih (*Vipavska Dolina*, 2010) – na izpostavljenih mestih ta rastejo postrani z asimetričnimi krošnjami (slika 6).

Slika 6: Drevesa rastejo poševno zaradi vplivov burje na izpostavljenem območju v okolici Ajdovščine, osebni arhiv, 2024

Medtem ko v Spodnji Vipavski dolini prevladuje sadjarstvo, je v Zgornji Vipavski dolini glavni gospodarski dejavnik **vinogradništvo**. Sčasoma se je vinogradništvo iz dopolnilne kmetijske dejavnosti razvilo v glavni vir dohodka za številne kmetije, ki vedno bolj prepoznavajo njegov potencial v povezavi s turizmom (Jamšek, 2018).

Ključni dejavnik, ki prispeva k uspešnosti vinogradništva v tej regiji, je geološka sestava tal. Osnovna kamninska podlaga Vipavske doline je **fliš**, sedimentna kamnina, sestavljena iz plasti laporja, peščenjaka, glinavca in apnenca (Fabčič, 2012). Dno doline pokriva evtrična rjava prst, t.i. humozno bogata tla, nastala na aluvialnih nanosih, ki veljajo za kmetijsko najprimernejša. Proti severu in jugu območje prehaja na evtrične rjave prsti na flišu (Gojko in Bratina, 2022). Slika 7 prikazuje profil tal globine približno 2 metrov, pri čemer je dobro vidna globoka plast O-horizonta, ki je bistvena za optimalno rast vinske trte. V C-horizontu so jasno vidne plasti laporja in peščenjaka.

Slika 7: Pedološki profil vinograda v okolici Slapa pri Vipavi, digitalno označeno s strani avtorice, osebni arhiv, 2024

4. TURIZEM V ZGORNJI VIPAVSKI DOLINI

V Zgornji Vipavski dolini turizem v preteklosti ni bil deležen velike pozornosti in je ostal razmeroma neprepoznan kot dobičkonosna gospodarska panoga. Razlog za to je predvsem v prvotni tradicionalni usmerjenosti v kmetijstvo ter v tem, da občine v Vipavski dolini do nedavnega niso imele enotnega in celovitega načrta za turistični razvoj (Jamšek, 2018).

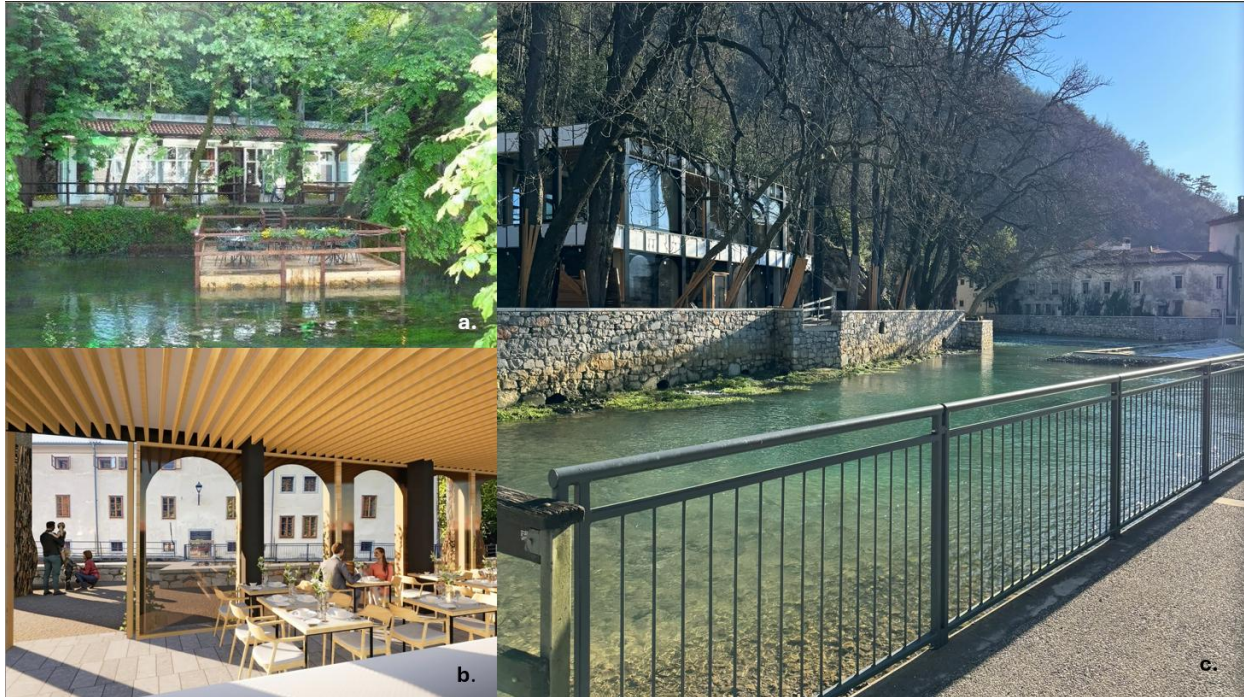
Pokazatelj hitrega razvoja regije in naraščajočega prepoznavanja njene dodane vrednosti v turistični panogi je na primer prenova Glavnega trga v Vipavi, ki jo je leta 2023 začela izvajati Občina Vipava (Občina Vipava, 2022). Z uvedbo območja za pešce je Glavni trg postal prijaznejši za vse uporabnike iz vseh družbenih skupin, tako domačine kot turiste.

Slika 8: Faze razvoja Glavnega trga v Vipavi
a.) Prenovljen Glavni trg, osebni arhiv, 2024,
b.) Prostorski načrt za prenovo (Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, 2023),
c.) Glavni trg pred prenovo (Vipava - Glavni Trg, 2015).

Številni sakralni objekti, gradovi in dvorci nosijo velik potencial za osnovo sistematičnega razvoja turističnih dejavnosti (Jamšek, 2018). Pomemben korak je bila prenova vipavskega Lanthierijevega dvorca, ki zdaj služi kot večnamenski javni prostor in je hkrati sedež Fakultete za vinogradništvo in vinarstvo Univerze v Novi Gorici (Leban, 2020). Fakulteta v regijo privablja številne domače in tuje študente in širi prepoznavnost doline.

Poleg kulturne dediščine tudi naravno okolje ponuja številne možnosti za raziskovanje v turističnem sektorju. Sočasno s prenovo Glavnega trga poteka urejanje značilnih izvirov reke Vipave, med njimi gostinskega objekta ob izviru Podskala, ki naj bi v prihodnjih letih postal eno lepših turističnih gostišč v Sloveniji (Tratnik, 2022).

Slika 9: Prenova gostišča ob izviru Podskala
a.) Gostišče pred prenovo (INTIS, 2017),
b.) Vizija za prenovljen turistični obrat (Tratnik, 2022),
c.) Prenovljeno gostišče v zaključnih fazah (osebni arhiv, 2024).

Z napredkom regije se je turizem razvil v enega izmed pglavitnih dejavnikov gospodarskega razvoja. Leta 2015 sta Občini Vipava in Ajdovščina prevzeli pobudo za vzpostavitev skupnega turističnega območja in blagovne znamke Vipavska dolina ter sodelovali z Javnim zavodom za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina. Ta pobuda je pripeljala do oblikovanja skupne blagovne znamke (slika 10), ki povezuje šest občin v regiji in si prizadeva promovirati Vipavsko dolino kot enotno turistično destinacijo ter povečati prepoznavnost in vrednost lokalnih pridelkov.

Slika 10: Logotip tržne znamke Vipavska dolina (Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina, 2024)

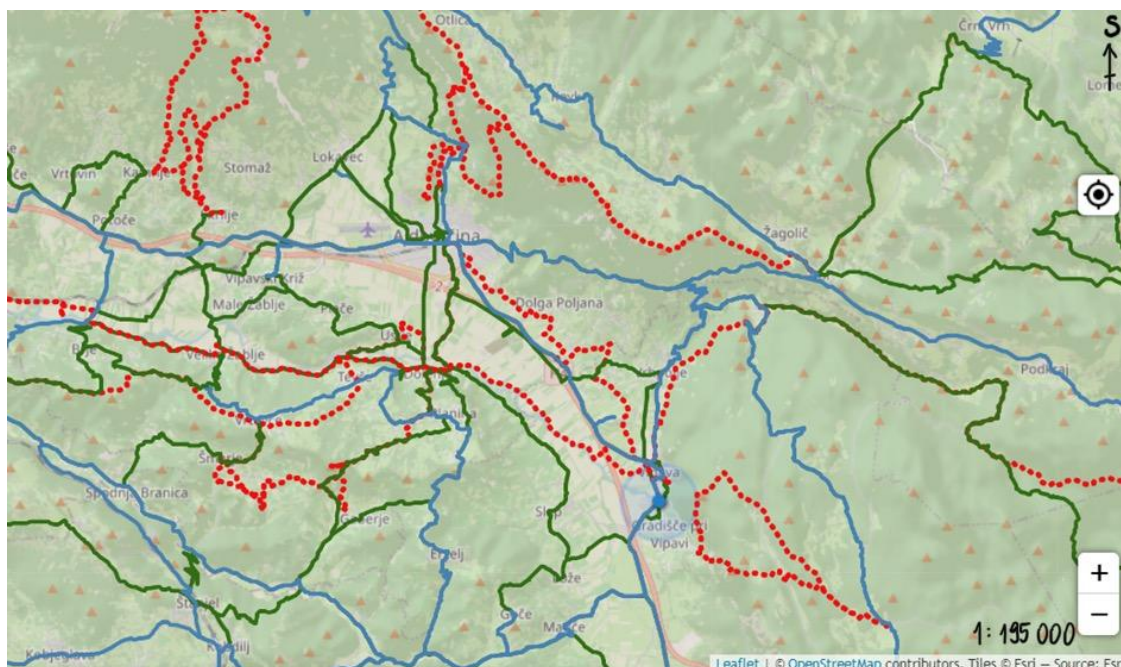
Leta 2016 je bila objavljena **Strategija razvoja turizma Vipavski doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016–2030, s štiriletnim akcijskim planom 2016 – 2019**. Strategija je bila junija 2023 posodobljena in izboljšana, da bi se prilagodila nepričakovanim posledicam pandemije COVID-19 na turistično panogo (Strategija, 2023).

4.1. Opredelitev prevladujočega tipa turizma v Zgornji Vipavski dolini

Po navedbah TIC Ajdovščina (glej vprašalnik v Prilogi 1) je bil vinski turizem opisan kot: *"Vinski turizem bi najbolje opredelili kot obisk domačih in/ali tujih gostov v vinorodnem okolju. Vključuje dejavnosti, kot so degustacije vin v vinskih kletih, ogledi turističnih kmetij in vinogradov, obiski vinskih muzejev ter udeležba na vinskih festivalih in ostalih vinskih dogodkih. Te izkušnje obiskovalcem omogočajo, da uživajo v lokalnih vinih in hkrati spoznajo kulturo naše vinske regije."*

Vinski turizem ni edini razlog za obisk vipavske regije. Tako TIC Ajdovščina kot *Strategija* potrjujeta, da je tudi **aktivni turizem** ena izmed ključnih motivacij za obisk območja. Ta vrsta doživljajskega turizma se osredotoča na dejavnosti na prostem, kot so pohodništvo, treking, gorsko in cestno kolesarjenje, plezanje, padalstvo, jahanje in ribolov – aktivnosti, ki jih dolina s svojo edinstveno naravno podobo omogoča. Pri aktivnem turizmu gre za posebno podskupino obiskovalcev – to so namreč posamezniki, ki iščejo fizično zahtevnejše, pustolovske in izkustvene oblike potovanja. Njihove lastnosti obsegajo dobro fizično pripravljenost, zdrav življenjski slog, ekološko in trajnostno ozaveščenost. V svojih potovanjih iščejo doživetja in avtentičnost, zato dajejo prednost pristinim izkušnjam pred klasičnim in masovnim turizmom. (Lesjak in Špindler, 2023) Turistični ponudniki v Zgornji Vipavski dolini smatrajo aktivne turiste za poglavitno interesno skupino gostov, zato se želijo s svojo ponudbo čim bolj približati njihovim vrednotam. Eden izmed poskusov vipavskega TIC-a je na primer vključitev zavihka »*Trajnostno*« na svojo spletno stran. Na tem spletnem mestu si lahko gost ogleda trajnostne smernice in ponudbo, in njihovo zavzemanje za trajnostni turizem, o čemer priča zaprisega k »**Zeleni zavezi slovenskega turizma**« (E-občina, 2023), ali publikacija z naslovom »**Zelena Vipava**« (Zelena Vipava Kazalniki, 2023).

V skladu s sodobnimi turističnimi trendi je Vipavska dolina za nadaljnjo promocijo aktivnega turizma razvila mobilno aplikacijo **Vipava Valley Outdoor**, ki aktivnim turistom pomaga pri iskanju poti in pohodniških tras, kot je prikazano na sliki 11.

Legenda:

- ... pohodniške poti
- ... kolesarjenje (gorsko/treking/cestno/družinsko)
- ... motoristične ture

Slika 11: Posnetek zaslona spletne aplikacije Vipava Valley Outdoor (Goodtrail.si, 2024)

TIC Vipava poudarja, da kulinarična doživetja vzajemno dopolnjujejo aktivni turizem. Zgornja Vipavska dolina ima pestro lokalno gastronomsko ponudbo, ki že vrsto let uspešno privablja turiste. V regiji se nahajajo številne priznane restavracije, kot je na primer Gostilna pri Lojzetu v dvorcu Zemono ali pa Gostilna Podfarovž v samem središču Vipave. Uspešna kombinacija športa in kulinarike je še posebej izrazita na dogodkih, kot so "Odprti hrami", "Okusi Vipavske", "Bike & Taste", "Hike & Wine", Vinski vlak, "Winestronaut" ter mednarodni *Ultratrail Vipavska dolina (UTVV)*, ki pritegnejo tako športne kot vinske in kulinarične navdušence. Tovrstni poskusi, podprti s strateškim trženjem (slika 12), pripomorejo k preoblikovanju Vipavske doline v dinamično in privlačno turistično destinacijo.

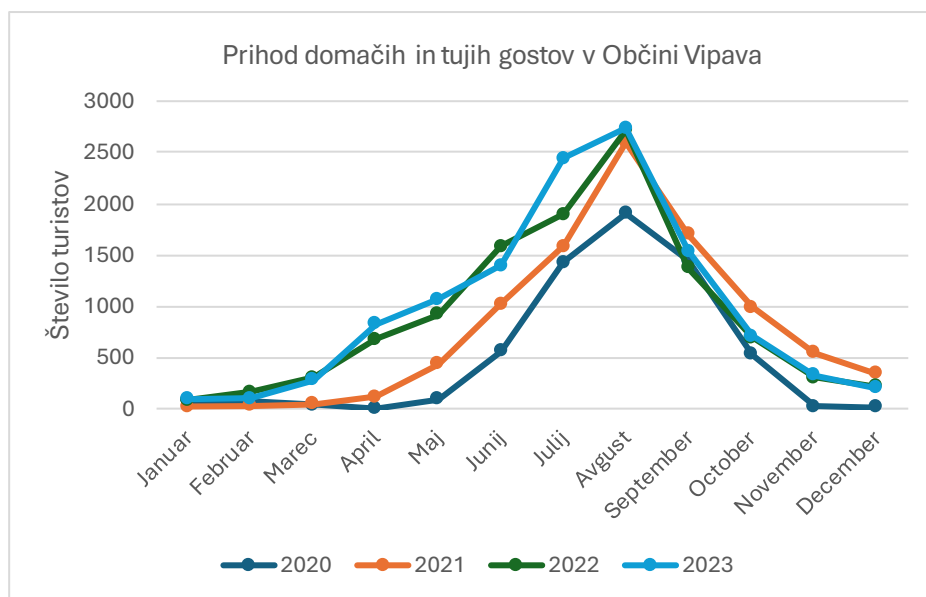

- PREVODI
1. ... Vipavska dolina: "Najboljši v Evropi - Top 10 destinacij" - Revija Lonely Planet
 2. ... UTVV: Ultra Trail Vipavska dolina - poziv k registraciji in udeležbi na tekaškem izzivu
 3. ... Turistični prospekt Vipavska dolina
 4. ... "Vipavska dolina: Vse drugače. Vse leto." - Logotip tržne znamke Vipavska dolina
 5. ... Vinski vlak - Wine Train

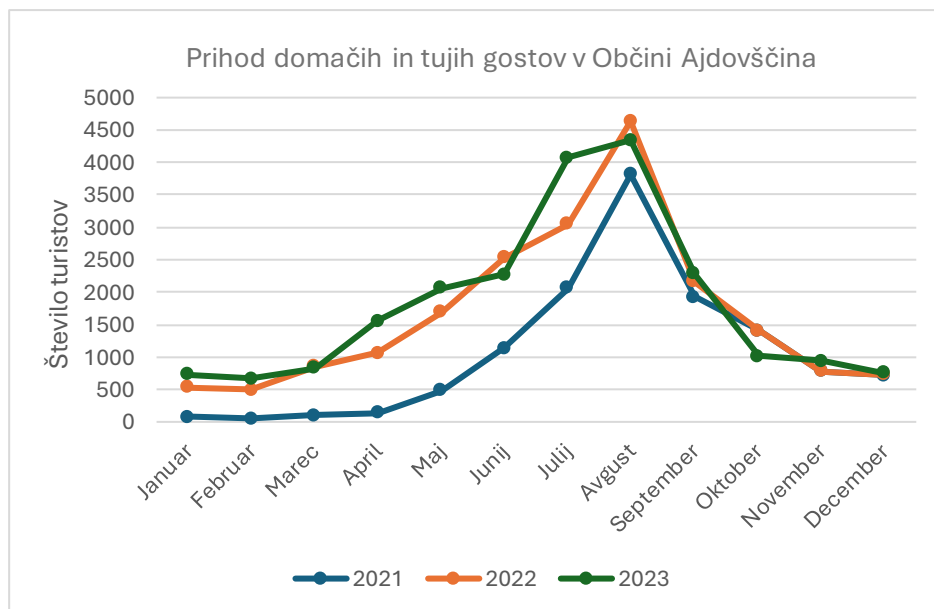
Slika 12: Logotipi dogodkov in gastronomskih doživetij v Vipavski dolini, ki ponazarjajo strateška prizadevanja regije za povečanje turistične privlačnosti skozi kombinacijo kulturnih, kulinarčnih in rekreativnih ponudb. (Digitalno označila in uredila avtorica.) (Kamra, 2015; ROD Ajdovščina2024; UTVV, 2025; Lonely Planet, 2028)

4.2. Vzorci turističnih obiskov in sezonskost

Statistika TIC Ajdovščina in Vipava (2024) razkriva, da je sezonskost turističnih obiskov izrazita v poletnih mesecih, pri čemer doseže število obiskov v Občinah Ajdovščina in Vipava vrhunec meseca avgusta, kot prikazujeta sliki 13 in 14.

Slika 13: Turistični obisk v Občini Vipava

Slika 14: Turistični obisk v Občini Ajdovščina

Razvidno je, da se poletna sezona podaljšuje; leta 2023 je bilo najvišje število turistov v Občinah Ajdovščina in Vipava zabeleženo med junijem in avgustom, kar nakazuje na podaljšanje vrhunca sezone. TIC Ajdovščina razkriva številne vzroke za tako širjenje. Sezonskost pripisuje predvsem dejstvu, da večina ljudi potuje v času letnih in poletnih dopustov ter v času ugodnih vremenskih razmer v pozni pomladi in zgodnji jeseni. Poleg tega dogodki, kot so jesenske degustacije prvih vin sezone in uživanje v dejavnostih na

prostem, privabljajo predvsem starejše turiste in družine brez šoloobveznih otrok, saj ti regijo raje obišejo zunaj glavne poletne sezone.

Dodatno razlago za podaljšanje vrhunca sezone v pozno pomlad in zgodnjo jesen v letih 2021 in 2022 ponuja ukrep tedanje slovenske vlade. Zaradi negativnega vpliva pandemije COVID-19 na slovenski turizem je Vlada Republike Slovenije uvedla turistične bone v vrednosti 200€ na prebivalca, s katerimi je želela spodbuditi turizem in okrepiti gospodarstvo z večjo porabo v slovenskih turističnih obratih. Ta pobuda tako pojasnjuje povečano število turistov v tem obdobju.

Po podatkih TIC-a Vipava je nacionalna sesava turistov precej pestra. Pred pandemijo je bilo največ Nemcev, Francozov in Italijanov, za ostale države pa je bil značilen velik upad, vendar se v regijo ponovno vračajo. Posebno izstopa povečano število Nizozemcev, Belgijcev in Čehov. TIC navaja, da je vedno več turistov, ki potujejo z avtodomi, posledično pa je zanje značilen krajši čas bivanja na eni lokaciji.

Ključni dejavnik, ki dodatno povečuje privlačnost regije za turiste je dostopnost. Vipavska dolina se nahaja približno 60 km od Ljubljane, 40 km od najbližjega mednarodnega letališča v Trstu, Slovenska obala pa je oddaljena manj kot uro vožnje stran (UTVV, 2025).

4.3. Določitev stopnje razvoja turizma z uvedbo Butlerjevega modela
Posodobljena Strategija razvoja turizma Vipavske doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016 – 2030 iz leta 2023 vključuje SWOT analizo, ki je razdeljena na štiri segmente: prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti. Navedeni so v tabelah 1 in 2, vendar so prilagojeni in dopolnjeni za boljše razumevanje trenutne stopnje razvoja turizma.

Tabela 1: SWOT analiza turizma v Zgornji Vipavski dolini – PREDNOSTI in SLABOSTI, povzeta po Zavod za turizem Trg Vipava, 2023, dopolnjena s strani avtorice (se nadaljuje na naslednji strani)

PREDNOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Ugodna lega in podnebje Vipavske doline,• Neokrnjena narava in naravne vrednote,• Vodovje Vipavske doline, posebej atraktivna je delta reke Vipave in izvir Hublja,• Vinorodni okoliš in avtohtone vinske sorte (pinela, zelen),• Bogata zgodovina in pestra kulturna dediščina,• Številna aktivna društva, ki delujejo na podlagi civilnega interesa,• Dobra prometna povezava, dostopnost, bližina mednarodnih letališč, mej in svetovno znanih turističnih destinacij,• Pester nabor športne ponudbe (Kamp Tura, športno letališče in športni center Ajdovščina),

Tabela 1: (Nadaljevanje.)

PREDNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Lokalni pridelki in izdelki, • Pestra gastronomska ponudba, tradicionalna kulinarika in osmice, • Uveljavljene tradicionalne prireditve (Vipavska trgatev, UTVV...), • Industrijska dediščina in znana podjetja (Pipistrel, Mlinotest, Vipava 1894, Fructal...), • Gostoljubnost domačinov, pristnost in avtentičnost, • Varnost destinacije.
SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Neprepoznavnost območja kot turistične destinacije, • Neučinkovita komunikacija in sodelovanje med občinami v Vipavski dolini, • Neenotnost krovne organizacije in skupne vizije za razvoj turizma, • Nezaдостna promocija Vipavske doline kot enotne turistične destinacije, • Zanemarljiva promocija Občin Vipava in Ajdovščina, • Pomanjkljivo urejena turistična infrastruktura in manko prenočitvenih kapacitet, • Pomanjkanje turistične tradicije, • Pomanjkanje poznavanja turističnega sektorja med domačini in potencialnimi turističnimi ponudniki, • Neustrezna strokovna usposobljenost delavcev v turizmu, • Sezonskost turističnega obiska in kratek čas bivanja, • Pomanjkanje podjetniške iniciative za vlaganje in splošnih vlaganj v razvoj turizma, • Delo v turizmu domačinom pogosto predstavljeno kot garaško, nedobičkonosno in nekonkurenčno, • Nepovezana in skromna ponudba ter neustrezni odpiralni časi turističnih akterjev.

Tabela 2: SWOT analiza turizma v Zgornji Vipavski dolini – PRILOŽNOSTI in GROŽNJE, povzeta po Zavod za turizem Trg Vipava, 2023, dopolnjena s strani avtorice

PRILOŽNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Označena in uveljavljena vinska cesta, • Prepoznavanje možnosti za vpeljevanje sodobnih turističnih smernic, prepoznavanje uspešnih praks in njihovo nadaljevanje, • Angažiranost mladih za delo v turističnem sektorju in dobro znanje tujih jezikov, • Sodelovanje občin Vipavske doline pri vzpostavljanju kolektivne tržne znamke, • Avtentičnost okolja in butičnost destinacije, • Obnova in spremenjena namenskost že obstoječih objektov kulturne dediščine in ureditev infrastrukture, • Širitev namestitvenih kapacitet, • Vključevanje trajnostnih produktov in storitev, • Povezovanje kulinarike, vina in aktivnega oddiha, • Možnost vključitve vseh deležnikov, • Digitalizacija ponudbe in vključitev na družbena omrežja kot možnost nadaljnje promocije.
GROŽNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Soodvisnost z drugimi občinami in pritisk k »nujnosti« sodelovanja, • Pomanjkanje delovne sile, • Strah pred neuspehom in odpor lokalnega prebivalstva do turizma, • Strah pred novostmi in spremembami, • Nedokončani in neizpeljani obljubljeni projekti, • Hiter razvoj konkurenčnih destinacij, • Zakonske omejitve, nespodbudno podjetniško okolje in dolgi birokratski postopki.

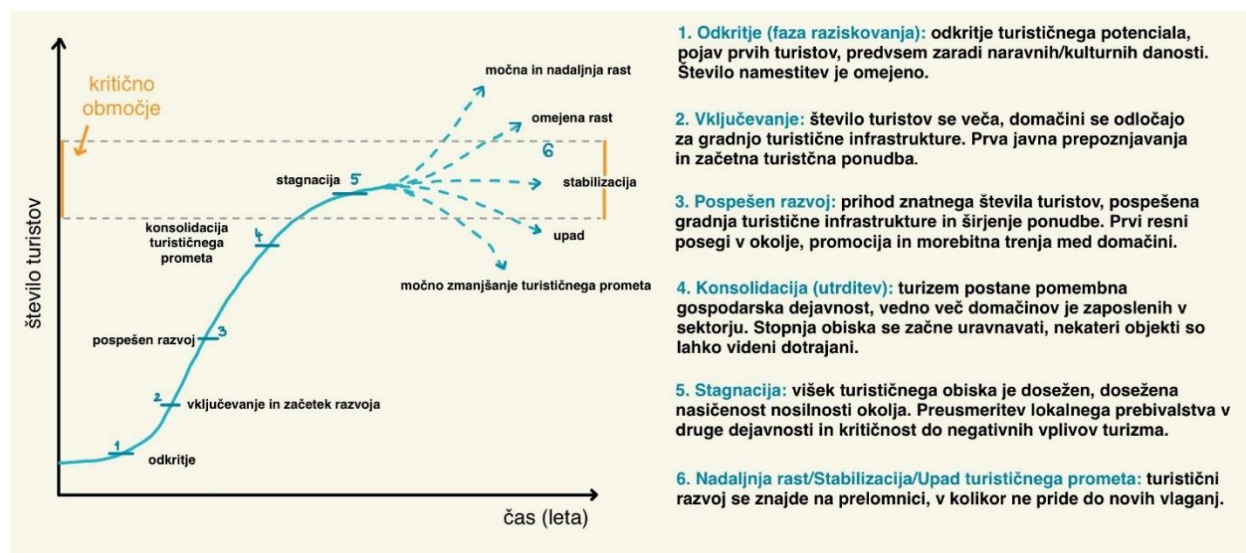
Prirjena SWOT analiza poudarja izjemen potencial območja za nadaljnji razvoj turizma, kar je mogoče pripisati njegovi ugodni lokaciji in podnebj, gostoljubnosti prebivalcev, bogati kulturni dediščini ter uveljavljenemu ugledu na področju vinogradništva in

kulinarike. Analiza izpostavlja tudi dve glavni slabosti, ki sta odsotnost celovitega strateškega razvoja ter izzive, povezane s sezonskostjo in kratkimi turističnimi obiski.

Poleg tega se v Zgornji Vipavski dolini zaradi njenega razvijajočega se turističnega sektorja še ni pojavil izrazit upad števila obiskovalcev zaradi prekomernega razvoja ali neuspešnih praks, razen manjšega padca med pandemijo COVID-19. To pomeni priložnost za uvedbo Butlerjevega modela.

4.4. Butlerjev model in Zgornja Vipavska dolina

Turistični razvoj je po svoji naravi proces sprememb in ga je mogoče razlagati na različne načine. Eden izmed uveljavljenih opisnih modelov je Butlerjev model, ki predstavlja splošno teoretično evolucijo turističnega območja. Model predvideva, da vsaka turistična destinacija prehaja skozi predvidljiv življenjski cikel, ki vključuje šest različnih faz, prikazanih na sliki 15 (Horvat, 2000).

Slika 15: Digitalno ustvarjen Butlerjev model in obrazložitev faz, povzeto in prirejeno s strani avtorice (Buh, 2009 in Horvat, 2000)

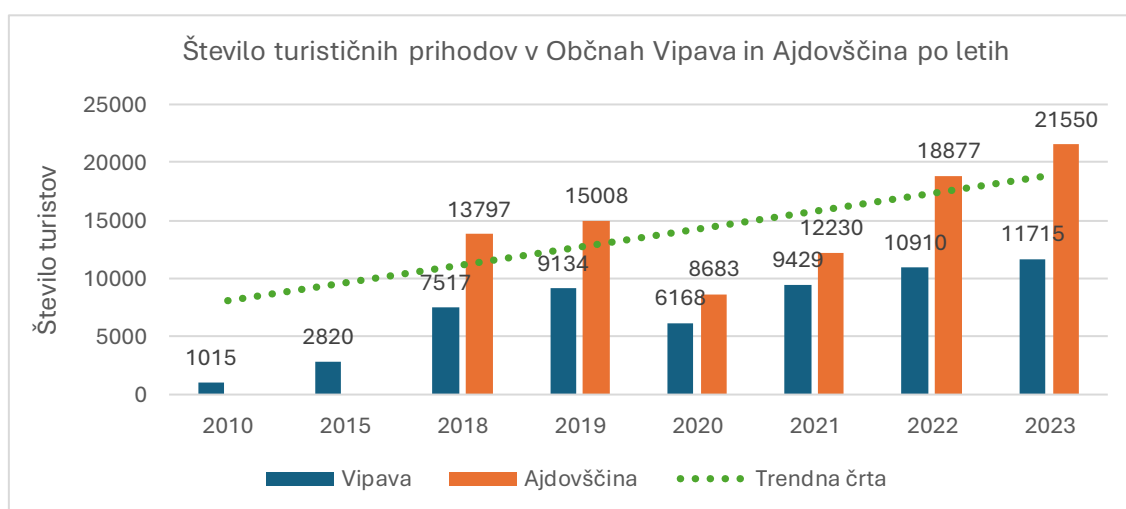
Glede na Strategijo razvoja turizma v Zgornji Vipavski dolini, trenutna analiza turistične situacije kaže, da se turizem v Vipavski dolini nahaja v zgodnjih fazah krivulje – med fazo odkritja turističnega razvoja in začetka turističnega razvoja ter se približuje tretji fazi, fazi pospešenega turističnega razvoja. Horvat (2000) tej fazi pripisuje povečanje turističnega obiska območja, kar pospešuje gradnjo raznolike turistične infrastrukture, ki zagotavlja pospešeno atraktivnost turistične regije. Ob povečanem angažiranju v turistično panogo, gostje šele začenjajo prepoznavati in odkrivati območje kot njihovo potencialno destinacijo za oddih, splošna privlačnost regije pa postopoma narašča. Ta razvojna

stopnja je lahko kritična, zaradi prvih resnih posegov v okolje ter od odvisnosti nekaterih prebivalcev območja od zaposlitve v turističnih dejavnostih.

Poleg tega je po Davidu Waughu (str. 160–170) in sliki 15 faza vključevanja opredeljena kot »povečano sprejemanje turistov s strani lokalnega prebivalstva in naraščajoča priljubljenost destinacije. Namestitvene zmogljivosti se izboljšujejo, lokalni prebivalci pa se vse bolj vključujejo v razvijajočo se turistično industrijo.« Ta trend potrjujejo tudi podatki o letni rasti števila turistov ter naraščajočem številu namestitvenih kapacitet in stalnih ležišč v Občini Vipava, o čemer pričata grafa na slikah 16 in 17.

Slika 17: Splošna rast turistične namestitvene infrastrukture v Občini Vipava 2010 - 2023 (TIC Vipava, 2024, Priloga 3)

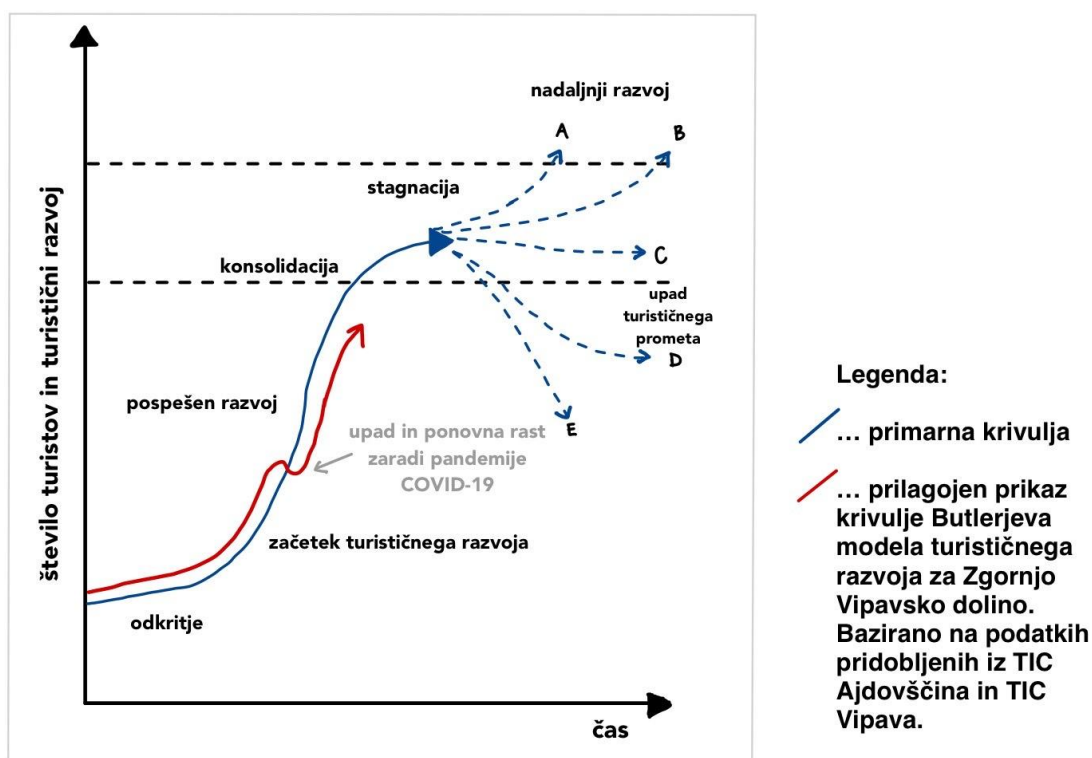

Slika 16: Rast števila turističnih obiskov v Zgornji Vipavski dolini 2010 - 2023 (ni podatkov za Občino Ajdovščina za 2010 in 2015) (TIC Vipava, 2024, Priloga 3 in TIC Ajdovščina, 2024)

Po statističnih podatkih se Zgornja Vipavska dolina sooča s hitro rastjo turističnega obiska (slika 17), vse večjim številom nastanitvenih kapacitet (slika 18) in splošno turistično prepoznavnostjo (TIC Ajdovščina in TIC Vipava, 2024). Slika 16 prikazuje

število nastanitvenih kapacitet med letoma 2010 in 2023 ter razkriva upad stalnih ležišč med letoma 2020 in 2021. Ob zavedanju, da je turizem dinamičen proces, na katerega vplivajo številni dejavniki, med drugim tudi pandemija koronavirusa, je pandemija povzročila precejšnje upade turističnega obiska – v občini Vipava za 32 % in občini Ajdovščina za 42 % v primerjavi z letom 2019 – zaradi karantenskih ukrepov in omejitev potovanj.

Brez pandemije verjetno ne bi prišlo do tega obdobja stagnacije, razvojna pot pa bi se morda nadaljevala neprekinjeno. Kot je bilo ugotovljeno, je turizem v Zgornji Vipavski dolini umeščen med drugo in tretjo fazo, vendar po Butlerju upad še ni bil zaznaven. To bi lahko pomenilo, da je prišlo do začasne prilagoditve krivulje turističnega razvoja, kot je prikazano na skici (slika 18).

Slika 18: Butlerjev model turističnega razvoja, prilagojen za turistični položaj Zgornje Vipavske doline, narisano in označeno s strani avtorice

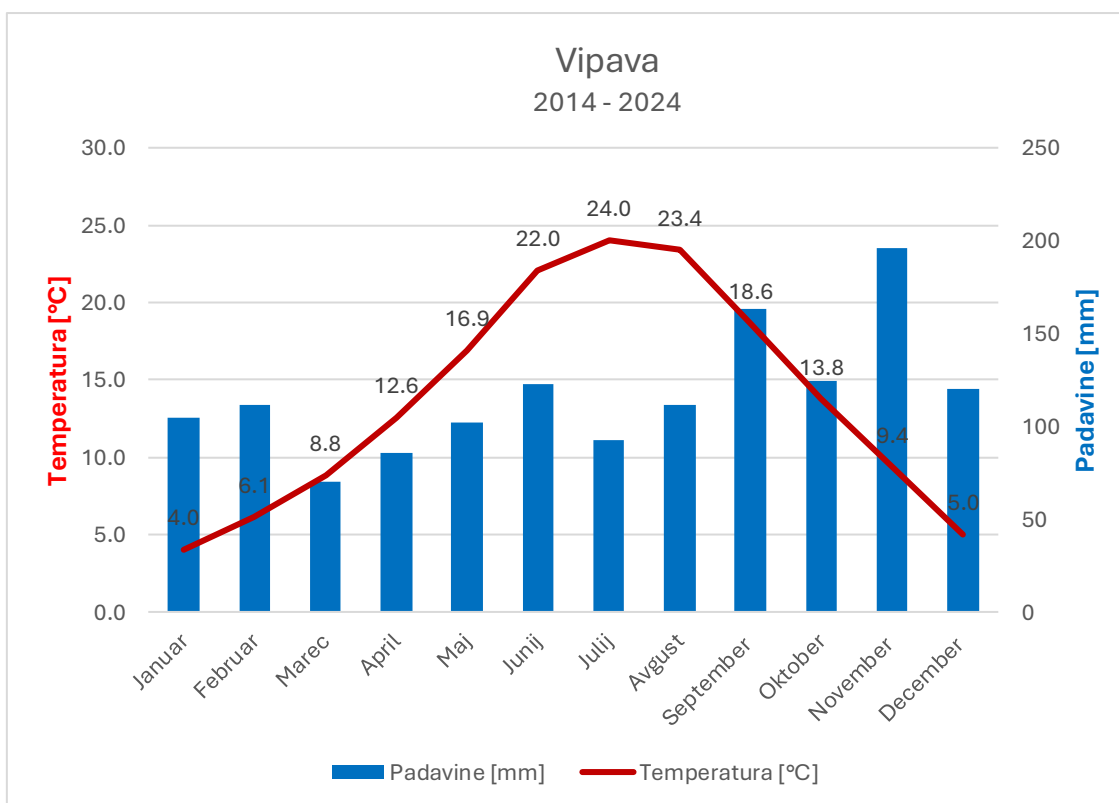
Posebej zanimivo je, da se lahko razmeroma nerazvit turistični sektor regije obravnava kot prednost. Za razliko od destinacij, ki jih bremenijo slabo izvedeni pretekli projekti ali neuspešne poizkusi, Zgornja Vipavska dolina predstavlja »nepopisan list«. Odsotnost negativnih preteklih izkušenj omogoča, da se regija dojema kot prazno platno, pripravljeno na uspeh brez ovirajočih preteklih neuspehov.

5. PRIDELAVA VINA IN PODNEBNE SPREMEMBE

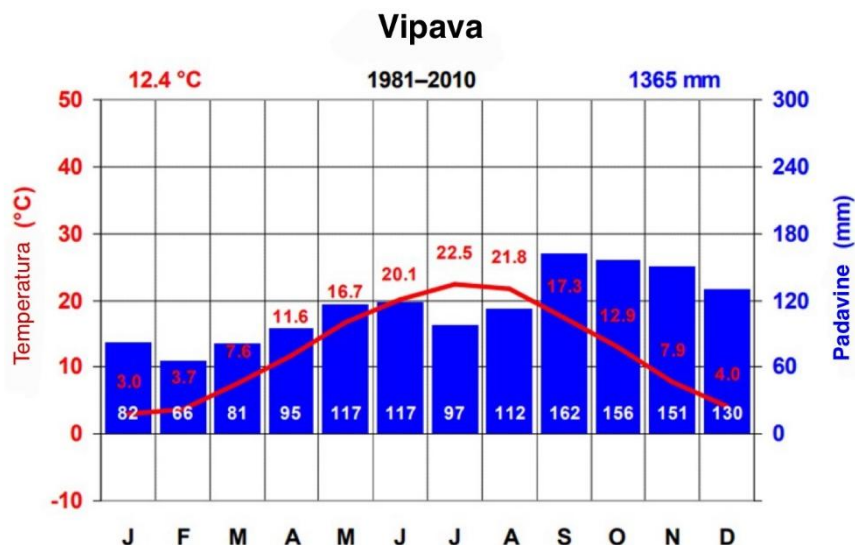
Pridelava vina je ena izmed vodilnih gospodarskih dejavnosti v Vipavski dolini, pri čemer je gospodarstvo regije močno odvisno od vinogradov. Turizem dodatno krepi sektor, saj številni gostje obiščejo območje izključno zaradi vinske ponudbe. Skrb vzbujajoči pa so negativni vplivi podnebnih sprememb, ki odločilno vplivajo na trgatav, obenem pa sta posledično prizadeti tako kakovost grozdja kot količina proizvedenega vina.

5.1. Podnebne spremembe in njihov vpliv na vinograde

Podnebje igra ključno vlogo pri donosnosti grozdja in kakovosti pridelanega vina, zato je bistvenega pomena razumevanje njegovih vplivov na vinorodno pokrajino. Klimogram Vipave za obdobje 2014–2024 (slika 19) po podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje (2024) kaže približno 2 °C povišanje povprečnih mesečnih temperatur v zadnjih desetih letih v primerjavi s klimogramom Vipave za obdobje 1981–2010 (slika 20). Poleg tega vse pogostejša nihanja v količini padavin kažejo na neredno in nestanovitno količino padavin, kar predstavlja izziv za lokalne vinogradnike in poudarja nujno potrebo po stalnem prilagajanju.

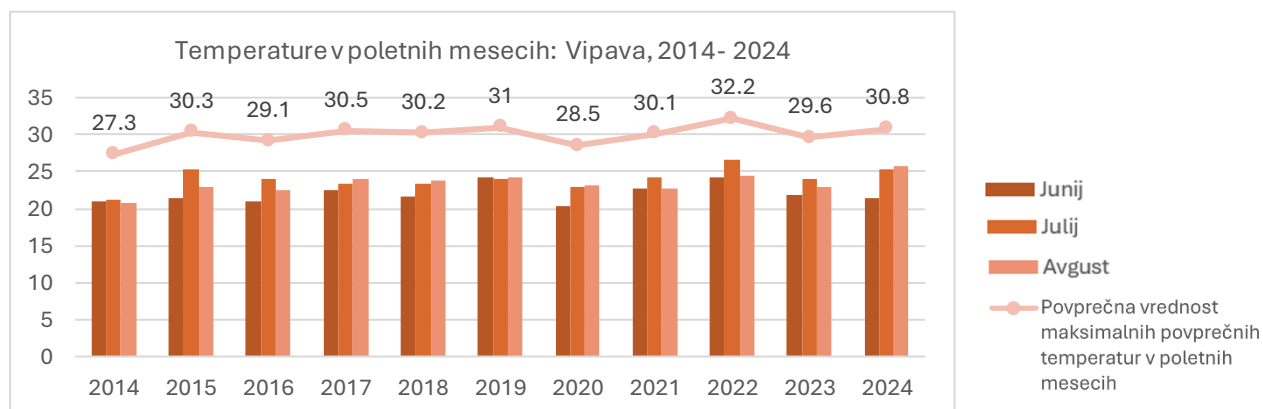
Slika 19: Klimogram Vipave za obdobje 2014 - 2024, podatki povzeti po najbližji glavni meteorološki postaji Bilje pri Novi Gorici (ARSO, 2024)

Slika 20: Klimogram Vipave za obdobje 1984 - 2010, za primerjavo. Podatki povzeti po najbližji glavni meteorološki postaji Bilje pri Novi Gorici (ARSO, 2024).

a) Temperatura

Stolpci v grafu na sliki 21 prikazujejo povprečne temperature v poletnih mesecih v zadnjih desetih letih, medtem ko črta povezuje povprečne vrednosti povprečnih najvišjih temperatur v poletnem obdobju (junij, julij, avgust). Iz grafa je razvidno, da najvišje temperature v splošnem ostajajo konstantne z manjšimi nihanji. Obdobja povišanih poletnih temperatur in nizke količine padavin v zadnjih letih ovirajo vinsko trto pri razvoju zadostne listne površine, ki je ključna za učinkovito fotosintezo. Proces je bistven za tvorbo sladkorjev, potrebnih za rast in razvoj rastline ter njenih plodov – grozdnih jagod. Zaradi manjše razpoložljivosti vode, ki je hkrati eden izmed reaktantov v fotosintezi, rastlina proizvede manj glukoze. Posledično grozdnje jagode prejmejo manj sladkorja, kar vodi do manjših plodov z zmanjšano vsebnostjo soka. Pomanjkanje vode zmanjšuje velikost jagod in občutno znižuje celoten pridelek. Da bi ohranili pričakovano količino pridelka, je zato treba zasaditi več trt in tako nadomestiti zmanjšan donos posamezne rastline (M. Volk, osebna komunikacija, avgust 2024).

Slika 21: Povprečje najvišjih poletnih temperatur med leti 2014 in 2024 (ARSO, 2024)

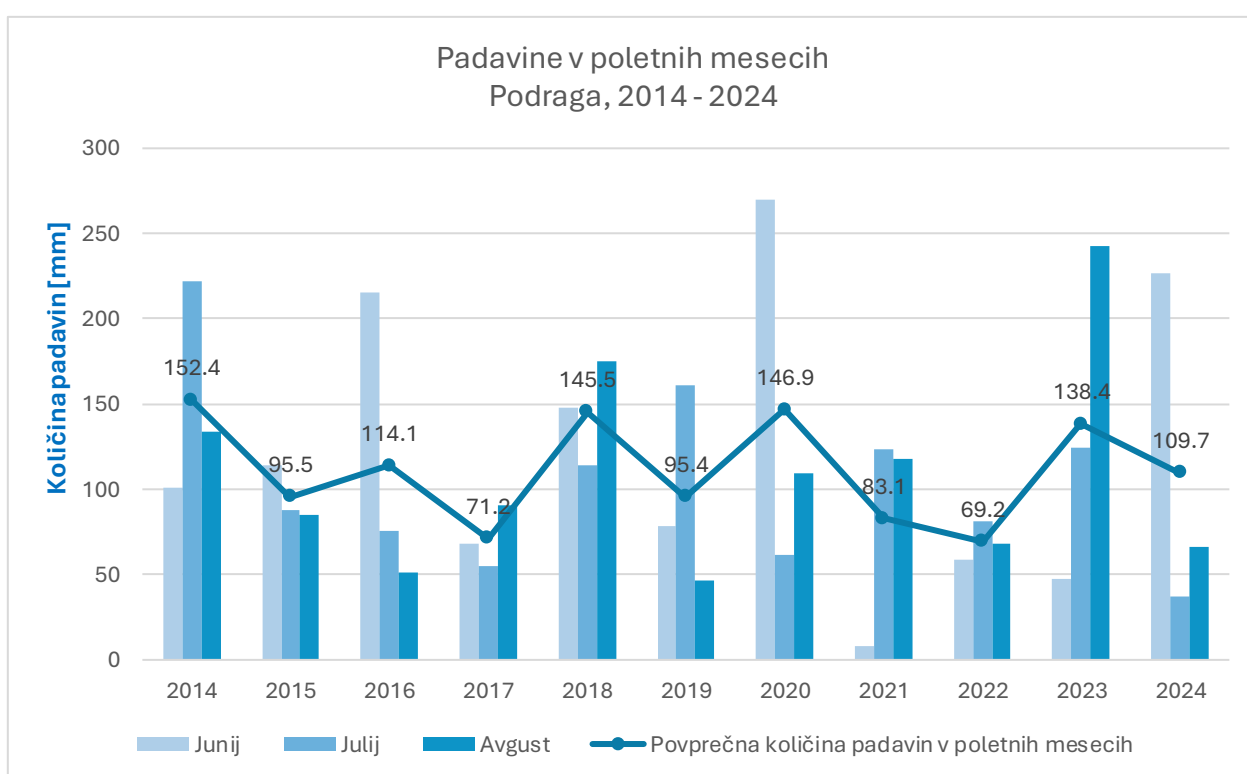
Slika 22: Poškodovane površine listov vinske trte (levo) in zmanjšana velikost grozdnih jagod, osebni arhiv, avgust 2024

Slika 23: Ožgane in osušene travnate površine med vrstami vinskih trt, osebni arhiv, avgust 2024

b) Padavine

Porazdelitev padavin se v zadnjem obdobju spreminja hitreje in bolj neenakomerno, pri čemer ni mogoče zaznati jasnega trenda. Leta 2020 je pretirana količina padavin v juliju – približno 275 mm – predstavljala veliko grožnjo in povzročila znatne težave pri septembrski trgatvi istega leta. Podobno je avgusta 2023 približno 250 mm padavin na m² povzročilo hude poškodbe vinogradov. To obdobje je sovpadalo z obsežnimi in uničujočimi poplavami v Sloveniji, Vipavsko dolino pa so prizadele nenadne toče in močni nalivi, ki so poškodovali trte in grozdje v najbolj kritični fazi – tik pred trgatvijo. Obseg škode je prikazan na sliki 25.

Slika 24: Neenakomerna in nezanesljiva porazdelitev padavin, podatki povzeti po najbližji hidrološki postaji Podraga (ARSO, 2024)

Slika 25: Posledice ekstremnih poletnih poplav iz leta 2023 vidne na vinski trti, osebni arhiv, avgust 2024

c) Prst – erozija in preprečevanje

Tla in njihova sesava sta temelja vsakega uspešnega vinograda. Za Vipavsko dolino je značilen fliš, preperela sedimentna kamnina, ki se je sčasoma spremenila v rodovitna tla. Zaradi visoke prepustnosti in prhkosti flišne podlage so ta močno podvržena eroziji, zlasti ob intenzivnih padavinah. Reprezentativen primer so močni nalivi iz leta 2023, ki časovno sovpadajo z obdobjem obsežnih vseslovenskih poplav. Padavinska voda v takem primeru hitro prodira skozi suho prst, napolni talne pore in izpere fine delce ter s tem še dodatno pospeši erozijske procese. Zaradi nizke sposobnosti zadrževanja vode flišna tla ob sušnih obdobjih hitro izgubijo razpoložljivo vlago, kar povečuje občutljivost trte na sušni stres (slika 26).

Slika 26: Struktura prsti v vinogradih v okolici Vipave, osebni arhiv, avgust 2024

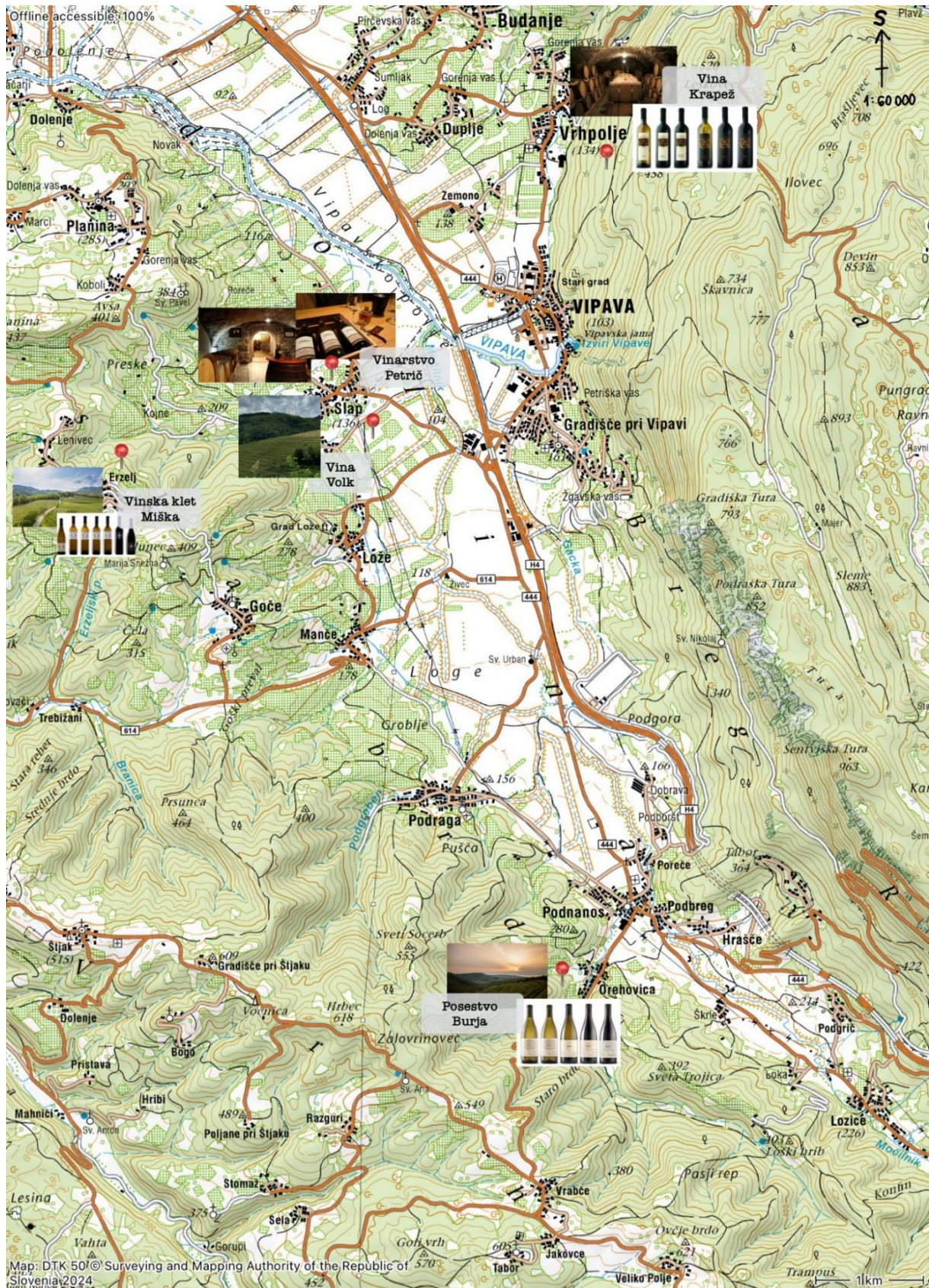
Na terenski raziskavi je bilo omenjeno, da so lokalni vinogradniki uvedli različne strategije za omilitev izzivov povezanih z nezanesljivimi podnebnimi anomalijami. Tehnike vključujejo sajenje trave na potkah med vrstami trt za utrditev terena ter uvedbo teras za zmanjšanje erozije, kot je prikazano na sliki 27.

Slika 27: Vinogradi na protierozijskih terasah, osebni arhiv, avgust 2024

Čeprav so rešitve učinkovite, imajo tudi slabosti. Trava med trtami sicer lahko preprečuje erozijo, vendar hkrati tekmuje s trto za absorpcijo koristnih mineralov, s čimer zmanjšuje razpoložljivost hranilnih snovi. Najbolj učinkovita rešitev za preprečevanje erozije tal je sajenje trt na terasah in šele nato odstranjevanje odvečne trave med vrstami. Vendar pa se ob nenadnih močnejših padavinah pojavi nov problem: tla vpijejo preveč vode in postanejo prenasočena, kar povzroča zastajanje vode pri vznožju trte in povečuje tveganje za razvoj bolezni vinske trte. Uravnavanje teh ukrepov je zahtevno, še posebej ker abiotski dejavniki še naprej nepredvidljivo nihajo.

5.2. Analiza vrednotenja pridelave vina in vinskega turizma v Zgornji Vipavski dolini s strani lokalnih deležnikov

Slika 28: Lokacije posestev lokalnih vinogradnikov sodelujočih v intervjujih, označeno s strani avtorice (Vir zemljevida: DPK 500, 2024)

Na *vprašanje 1* (glej vprašalnik v Prilogi 2), ki je naslavljalo njihovo dožemanje podnebnih sprememb, je pet lokalnih vinogradnikov (glej sliko 28)¹ podalo različne odgovore, vendar se je izoblikovala skupna tema: vreme je postalo nepredvidljivo. Vinogradnik Mitja Volk, ki je omogočil izvedbo terenske raziskave, je trenutne vremenske razmere opisal kot **»dobo ekstremov«** in dodal, da so vinogradniki **»normalne«** razmere izpred desetih let jemali za samoumevne. Preprosto je pojasnil, da se je v zadnjih petih letih **»vedno nekaj dogajalo: bodisi suša, obilne padavine, nalivi ali toča«**. Podnebne spremembe so najbolj očitne prav tistim deležnikom, ki se z vinarstvom ukvarjajo že desetletja in so jih izkusili na lastni koži.

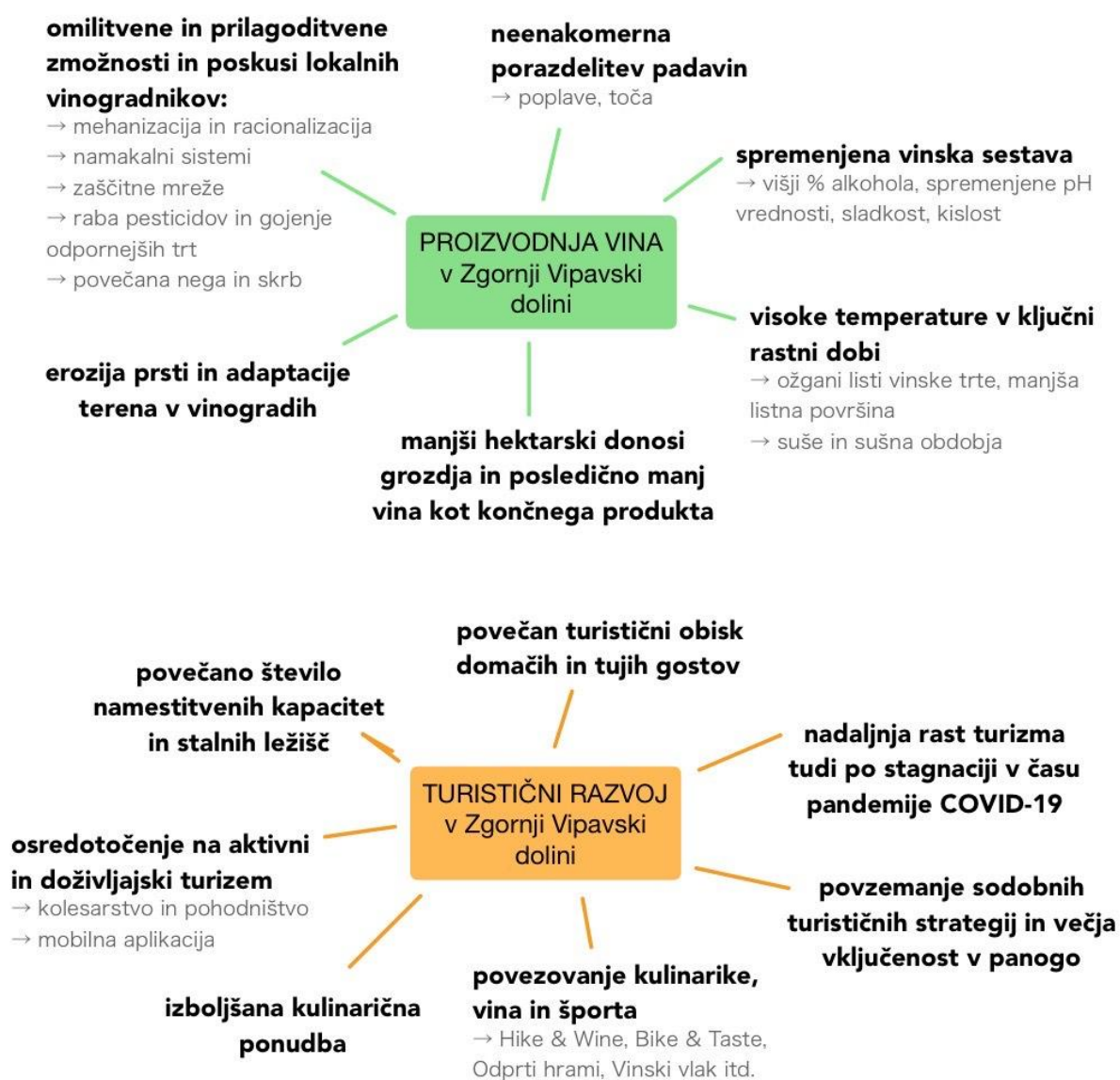
Vprašanje 2, ki se je nanašalo na preventivne ukrepe, je bilo za vinogradnike najbolj zahtevno. Vinogradnik Miška je situacijo opisal z besedami: **»Vpliv ekstremnih vremenskih pojavov je večji od naše pripravljenosti nanje.«** V Zgornji Vipavski dolini je zaradi odsotnosti namakalnega sistema suša še dodatno obremenjujoča za vinogradnike. Eden izmed vinogradnikov je njihovo dejavnost ubesedil kot **»fabriko pod milim nebom«**. S tem je želel povedati, da se naravnim nesrečam ne da izogniti. Na točo so pripravljeni z **mrežami**, vendar se le-teh ne da postaviti na vseh terasah. Pridelki so vedno manjši, splošni stroški pa večji. Trte potrebujejo več **nege** in pozornosti, stroški pa po besedah vinogradnikov s tem nesorazmerno naraščajo. Kot dolgoročnejšo rešitev je bil poudarjen pomen nenehne skrbi za teren. Kot ukrep v boju z nezanesljivimi podnebnimi pojavi je bilo omenjeno tudi izbiranje drugačnih sadik oz. **spremembo sortnega sestava**. Omenjene so bile trsne cepljenke, ki so cepljene na podlago in razvijejo koreninski sistem v globino, kar omogoča črpanje vseh mineralnih snovi iz globljih prstnih horizontov.

Pri razpravi o količini pridelka v *tretjem vprašanju* so vinogradniki izpostavili znaten **upad hektarskega donosa** grozdja, ki ga pripisujejo ekstremnim vremenskim pojavom. Višje temperature so povzročile povečanje ravni sladkorja v grozdju ter zmanjšanje kislosti. Posledično imajo končna vina višji odstotek alkohola, bolj strukturiran profil in manj svežine, medtem ko so se pH-vrednosti zvišale. Vina postajajo tudi bolj aromatična in intenzivna, kar odpira vprašanje o morebitni spremembi okusa avtohtonih vinskih sort, kot sta značilna pinela in zelen.

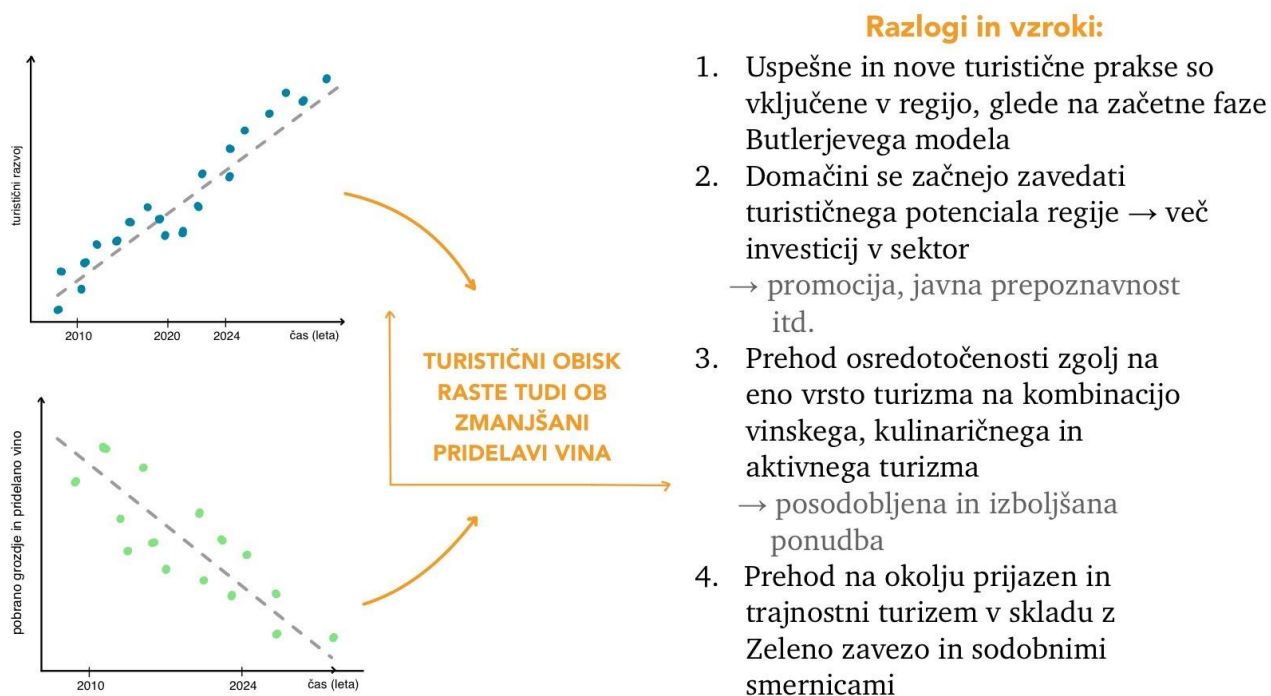
¹Osebna komunikacija z Vinska klet Miška, Posestvo Burja, Vinarstvo Petrič, Vina Volk, Vina Krapež; julij, avgust 2024 (Krapež, Lavrenčič, Petrič, Vinska klet Miška, Volk, 2024).

Na *vprišanje 4* o povezavi med pridelavo vina in razvojem vinskega turizma so se odgovori razlikovali. Nekateri so trdili, da ti dve področji nista povezani, češ da naj bi bilo v Vipavski dolini dovolj grozdja in vina za nadaljnjo rast turizma. Drugi intervjuvanci pa so izrazili nezadovoljstvo s trenutnimi turističnimi ponodbami in pomanjkanjem investiranja v turistično panogo ter prednostno izpostavili, da ima industrija velik **potencial** za izboljšave.

Na podlagi pridobljenih odgovorov in znanja iz terena, je bilo možno oblikovati strnjen povzetek misli intervjuvancev in izpeljati možno razlago, kot je razvidno na slikah 29 in 30.

Slika 29: Dejavniki, ki vplivajo na proizvodnjo vina in vinski turizem v Zgornji Vipavski dolini, digitalno ustvarjeno s strani avtorice

Slika 30: Na desni so navedeni možni razlogi in njihova razlaga za turistično rast ne glede na zmanjšano vinsko proizvodnjo, digitalno ustvarjeno s strani avtorice

6. RAZPRAVA

Ena ključnih omejitev pričujočega raziskovalnega dela je možnost, da bi drugi indikatorji bolje merili in analizirali razvoj turizma v okviru Butlerjevega modela. To odpira vprašanja o primernosti Butlerjevega modela kot kazalnika turističnega razvoja, glede na svojo deskriptivno in hipotetično naravo. Poleg tega se raziskava opira na intervjuje s petimi lokalnimi vinogradniki, saj so težave pri pridobivanju udeležencev omejile velikost vzorca. Rezultati bi se lahko razlikovali, če bi bila intervjuvana širša ali drugačna skupina, kar bi vplivalo na zanesljivost ugotovitev. Poleg tega bi podatki o količini pridelanega grozđa skozi čas podprli argument z dopolnitvijo subjektivnih opazovanj s številčnimi meritvami.

Opazovanje in zajem fotografij je bilo izvedeno na terenu, kar zagotavlja zanesljivost podatkov in izboljšuje celovito razumevanje raziskave. Zbrana so bila mnenja lokalnih vinogradnikov iz prve roke, s poudarkom na njihovih pogledih in osebnih izkušnjah, kar je pomembno prispevalo h globini in verodostojnosti dela.

Razprava odpira več odmevnih raziskovalnih vprašanj. Najzanimiveje bi bilo raziskati, v kakšni meri so se lokalni deležniki pripravljani popolno vključiti v turizem in katere ovire bi lahko ovirale njihovo participacijo. Vključitev Spearmanovega korelacijskega koeficienta bi lahko pomagala analizirati stopnjo korelacije med proučevanimi

spremenljivkami in tako še statistično povečala verodostojnost ugotovitev. Naslednje področje vredno raziskave bi bila vsekakor analiza in primerjava različnih regij v Sloveniji in njihovo ujemanje z Butlerjevim modelom turističnega razvoja.

7. ZAKLJUČEK

Po izvedbi podrobne raziskave je mogoče ovrednotiti hipoteze, navedene v uvodu.

Hipoteza 1 je delno potrjena. Prevladujoča zvrst turizma v Zgornji Vipavski dolini ostaja **vinski turizem**, vendar se je razširil tudi na **kulinarične** in »outdoor« aktivnosti, zlasti različne **športne dejavnosti**, ki odražajo sodobne turistične trende. Vrhunec turistične sezone je v poletnih mesecih, z viškom avgusta; vendar pa se obdobje največjega obiska podaljšuje v zgodnjo jesen, saj so vremenske razmere ugodnejše, turistične dejavnosti pa še vedno atraktivne.

Turizem v Zgornji Vipavski dolini se trenutno nahaja v fazi **raziskovanja** in po Butlerjevem modelu napreduje v naslednjo fazo **vkjučevanja**. Kazalniki napredka vključujejo naraščajoče število turistov, širitev nastanitvenih kapacitet in vedno večje priznanje turizma kot donosne panoge med lokalnimi deležniki, ki se vse bolj aktivno vključujejo v sektor. Poleg tega se je, kljub znatnemu upadu turizma med pandemijo COVID-19, turistična panoga prilagodila in se vrnila močnejša kot prej, kar potrjuje njen nadaljnji razvoj in uspeh v fazi raziskovanja. Zato je **Hipoteza 2 potrjena**.

Podnebne spremembe močno vplivajo na pridelavo vina v dolini. Lokalni vinogradniki in meteorološki podatki kažejo na zmanjšanje hektarskih donosov grozdja zaradi nepredvidljivih in neenakomernih padavin ter visokih temperatur v rastni sezoni, kar vpliva na spremenjene lastnosti vin. Vendar pa se zdi, da upad proizvodnje vina ni neposredno povezan z rastjo turizma v regiji. Turizem se v tem primeru razvija kot samostojna gospodarska panoga, ki hitro napreduje zaradi izboljšav, širjenja ponudbe in diverzifikacije, zaradi česar območje ni več popolnoma odvisno od pridelave vina in vinskega turizma. Kljub temu, da turizem ni več izključno vezan na vino, še vedno ostaja eden najpomembnejših gospodarskih dejavnikov v dolini. Zato je **Hipoteza 3 delno potrjena**.

Kljub izzivom, ki jih podnebne spremembe predstavljajo za pridelavo vina, turizem v Zgornji Vipavski dolini še naprej vztrajno raste. Lokalni vinogradniki so upravičeno zaskrbljeni zaradi nepredvidljivosti prihodnjih vremenskih vzorcev in njihovega

morebitnega vpliva tako na pridelavo vina kot na turizem. Ker je regionalno gospodarstvo močno odvisno od teh dveh sektorjev, je ključnega pomena, da lokalna skupnost obiskovalcem ponudi prepričljivo kombinacijo obeh panog.

Na srečo lokalni deležniki vse bolj prepoznavajo strateško prednost Vipavske doline na področju vinskega turizma. Vendar uspeh ni odvisen zgolj od kakovosti končnega izdelka, temveč tudi od sposobnosti njegove učinkovite promocije in prodaje. Da bi še okrepil svojo privlačnost, se bo turizem v regiji verjetno še naprej postopoma razvijal in prevzemal uspešne prakse iz priznanih evropskih vinskih regij. Tako lahko dolina okrepi svoj sloves ekskluzivne vinske destinacije in hkrati zagotovi dolgoročno odpornost proti podnebnim spremembam.

S pogledom v prihodnost ima Zgornja Vipavska dolina velik potencial, da ob ustrezni motivaciji in strateškem razvoju postane ena vodilnih turističnih destinacij v Sloveniji. Ključna bosta diverzifikacija in digitalizacija turistične ponudbe, pri čemer bodo morali tudi manjši vinogradniki sprejeti analize trga, prepoznati in se poučiti o ciljnih skupinah potrošnikov ter uvesti sodobne marketinške strategije, saj lahko le tako ostanejo konkurenčni in uspešno delujejo v tej razvijajoči se pokrajini.

8. VIRI IN LITERATURA

- Tratnik, A. (2022). *Podskala bo ena najlepših turističnih točk v Sloveniji*. Primorske Novice. <https://primorske.svet24.si/2022/02/27/podskala-bo-ena-najlepsih-turisticnih-tock-v-slove>
- ARSO - Agencija Republike Slovenije za okolje. (2024). *meteo.si - Uradna vremenska napoved za Slovenijo - Državna meteorološka služba RS - Vreme podrobneje*. Arso.gov.si; Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. <https://meteo.arso.gov.si/met/sl/app/webmet/#webmet=vUHcs9WYkN3LtVGdl92LhBHcvcXZi1WZ09Cc1p2cvAncvd2LyVWYs12L3VWY0hWZy9SaulGduqXbsx3cs9mdl5WahxHf>
- Braxmeier, H. (2017). *Worldwide Relief Map*. Maps-For-Free.com. <https://maps-for-free.com/#openModal>
- Buh, Š. (2009). *Trajnostni razvoj turizma na Zelenortskih otokih* [Magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani]. Repozitorij Univerze v Ljubljani. <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/buh3803.pdf>
- DPK 500, *Topografska karta Slovenije, 2024*. (2024). Topo GPS. <https://www.topo-gps.com/>. Z digitalnimi označbami avtorice.
- E-občina. (2023). *Destinacijski management - vipava.si*. Vipava.si. <https://www.vipava.si/vsebina/strategija>
- Fabčič, I. (2012). *Geografija Zgornje Vipavske doline: porečje Močilnika* [Diplomsko delo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani]. Pridobljeno s: <https://repozitorij.uni-lj.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=23706>
- Gojko, T., Bratina, P. (2022). Gradišče nad Hraščami. In *Arheologija na avtocestah* (str. 8–9). ZVKDS. https://www.zvkds.si/wp-content/uploads/2024/04/aas_88_gradisce_nad_hrascami_web.pdf

Princes Ledinek T., Zgornja Vipavska dolina – obetavna turistična destinacija pod vplivom podnebnih sprememb, Gimnazija Bežigrad, 2025

- Goodtrail.si. (2024). *Raziskuj | Vipavska dolina*. Vipavavalleyoutdoor.si. <https://www.vipavavalleyoutdoor.si/si/map?lat=45.9170771&lng=13.8626400&zoom=10>
- Grčman H., Turniški R., Suhadolc M. (2023). *Evtrična rjava tla - najboljša kmetijska tla v Sloveniji. Eutric Cambisols – Slovenia's best agricultural soils*. Geodetski vestnik, 67 (3), 297-324. DOI: 10.15292/geodetski-vestnik.2023.03.297-324
- Horvat, U. (2000). *Razvoj in učinki turizma v Rogaški Slatini* (pp. 18–20). Založba ZRC. <https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/9616358308.pdf>
- INTIS, Miha Prezelj. (2017). *Gostilna in picerija Podskala, Vipava*. E-Gurman.si. <http://www.e-gurman.si/predstavitev/gostilna-in-picerija-podskala-vipava-ajdovscina>
- Jamšek, A. (2018). *Turistično-geografske značilnosti in možnosti razvoja turizma v Občini Vipava* [Magistrsko delo]. Repozitorij Univerze na Primorskem. <https://repozitorij.upr.si/lzpis/Gradiva.php?lang=slv&id=11958>
- Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina. (2024). *Celostna grafična podoba - Turizem Nova Gorica in Vipavska dolina*. <https://turizem-novagorica-vipavskadolina.si/o-destinaciji/celostna-graficna-podoba/>
- Kamra. (2015). *Oznaka za Vipavsko vinsko cesto*. Kamra.si. <https://www.kamra.si/it/mm-elementi/oznaka-za-vipavsko-vinsko/>
- Krapež, F. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- Lavrenčič, P. in Lavrenčič M. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- Lonely Planet lists Vipava Valley among Best in Europe. (2018). I Feel Slovenia. <https://www.slovenia.info/en/press-centre/press-releases/8474-lonely-planet-lists-vipava-valley-among-best-in-europe>
- Leban, A. (2020). *Univerza v Novi Gorici ima novo fakulteto*. MojaObčina.si. <https://www.mojaobcina.si/vipava/novice/univerza-v-novi-gorici-ima-novo-fakulteto.html>
- Natek, M. (1990). *Geografski učinki melioracij in komasacij* (295–312). https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/gs_clanki/GS_2101_295-318.pdf
- Občina Vipava. (2022). *Ureditev Glavnega trga v Vipavi - obcina.vipava.si*. Vipava.si. <https://obcina.vipava.si/objava/637793>
- Petrič, U. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- ROD Ajdovščina. (2024). *Okusi Vipavske*. Okusi-Vipavske.si. <https://okusi-vipavske.si/index.php/en/home/>
- ROS. Tourist. (2023). Pregled veljavne »Strategije razvoja turizma Vipavske doline 2016 – 2030« z dopolnili. V *Vipava.si* (str. 4–32). Zavod za turizem TRG Vipava. <https://www.vipava.si/DownloadFile?id=618031>
- Strategija Razvoja Turizma Vipavske Doline na Območju Občin Ajdovščina in Vipava 2016 – 2030 (Skrajšano: Strategija)*. (2016). Občina Vipava; Zavod za Turizem TRG Vipava. https://www.ajdovscina.si/mma/strategija_razvoja_turizma_vipavske_dolinepdf/2017011614171829/?m=1484572614
- Štrancar, M. (2003). *Vipavska dolina - obrambnogeografska analiza območja: diplomsko delo* [Diplomsko delo, M. Štrancar]. Repozitorij Univerze v Ljubljani. <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Strancar-Monika.PDF>
- TIC Ajdovščina. (2024). Statistični podatki o namestitvenih kapacitetah in turističnem obisku v Občini Ajdovščina. Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina. Podatki pridobljeni od TIC Ajdovščina iz <https://www.stat.si/statweb> in internih arhivov. Gradivo na voljo pri avtorici.

- TIC Vipava. (2024). Statistični podatki o namestitvenih kapacitetah in turističnem obisku v Občini Vipava. Zavod za Turizem TRG Vipava. Podatki pridobljeni od TIC Vipava iz: <https://www.stat.si/statweb> in <https://www.ajpes.si/> ter internih arhivov. Gradivo dostopno v Prilogi 3 in na voljo pri avtorici.
- Travel Slovenia. (2018). *Vipava Valley is among Lonely Planet's top 10 places to visit in 2018*. TRAVELSLOVENIA.ORG – All You Need to Know to Visit Slovenia. <https://travelslovenia.org/vipava-valley-best-in-europe-2018/>
- Trg - Zavod za turizem Trg Vipava. (2023). *Destinacijski management - strategija*. Vipava.si. <https://www.vipava.si/vsebina/strategija>. (Strategija razvoja turizma Vipavske doline, posodobljena, 19-20).
- Univerza v Novi Gorici. (2024). *Vipavska dolina*. Ung.si. <https://ung.si/sl/studij/studentiski-vodnik/vipavska-dolina/>
- UTVV. (2025). *Home - Ultra Trail Vipava Valley - Slovenia*. Ultra Trail Vipava Valley - Slovenia. <https://ultratrail.si/sl/>
- Vinska klet Miška. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- Vipava - Glavni trg. (2015). Kraji.eu; Kraji-Slovenija. https://kraji.eu/slovenija/vipava_glavni_trg/slo
- Vipavska dolina. (2008). V Wikipedia: prosta enciklopedija. https://sl.wikipedia.org/wiki/Vipavska_dolina
- Volk, M. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- Waugh, D. (2009). *Geography: An Integrated Approach* (Fourth, str. 160–170). Nelson Thornes.
- Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije. (2023). *Ureditev Glavnega trga v Vipavi*. ZAPS. <https://zaps.si/natecaji/ureditev-glavnega-trga-v-vipavi/>
- Zelena Vipava Kazalniki. (2023). <https://www.vipava.si/Vsebina/Strategija#>. <https://www.vipava.si/DownloadFile?id=601699>
- Zorn, M., Natek, K., Komac, B. (2008). GEOGRAFSKI VIDIKI POPLAV V SLOVENIJI. In *Geografija Slovenije 20* (146–147). <https://gjam.zrc-sazu.si/sites/default/files/9789612540913.pdf>

9. PRILOGE

9.1. Priloga 1: Vprašalnik – TIC Vipava in Ajdovščina

Hipoteza 1:

»Vinski turizem je v kombinaciji s kulinarično in športno ponudbo prevladujoči tip turizma v Zgornji Vipavski dolini, z največjim obiskom v jesenskih mesecih.«

1. Vinski turizem – kako bi opredelili ta pojem?
2. Ste mnenja, da se za obisk Vipavske doline veliko ljudi zanima tudi zaradi športne ponudbe?
3. Bi se strinjali, da je poglobljena vrsta turizma v Vipavski dolini »vinski turizem v kombinaciji s kulinarično in športno ponudbo«?

4. Moja hipoteza ugotavlja, da je največji turistični obisk Zgornje Vipavske doline (področja občin Vipava in Ajdovščina) v jesenskem času, torej med septembrom in novembrom. Hipoteza se glasi tako, ker je jeseni čas vinskih trgatov in pokušanju prvega vina sezone, domačih dobrot je v izobilju, pa tudi vreme je ugodno za izvajanje raznih športnih aktivnosti.

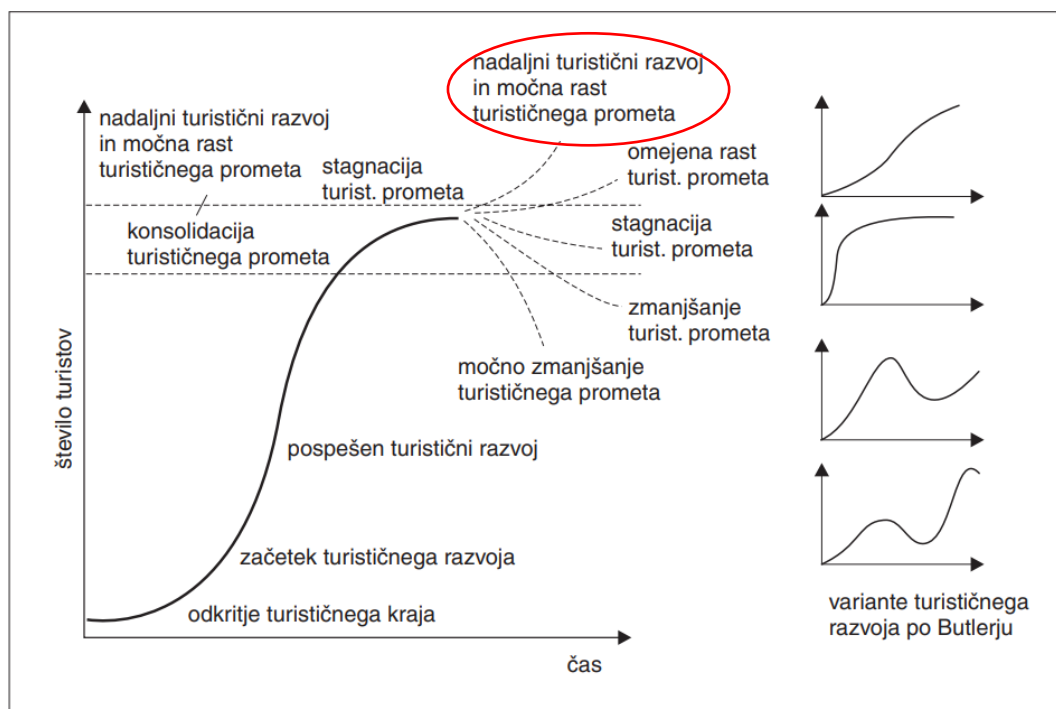
Na drugi strani pa statistika kaže drugače, in sicer, da je največji turistični obisk avgusta, ki spada v poletne mesece, zato moram hipotezo ovreči. Po pregledu zbranih podatkov pa sem zasledila, da je turističnega obiska povprečno več v mesecema po avgustu, torej septembru in oktobru (kar bom označila za zgodnjo jesen) v primerjavi z zgodnjim poletjem.

Kako bi razložili ta pojav? Bi si ga interpretirali tako, kot sem si ga sama zgoraj?

Hipoteza 2:

»Po fazi stagnacije med pandemijo COVID-19, je po Butlerjev modelu turističnega razvoja vinski turizem v fazi ponovne obuditve, nadaljnega turističnega razvoja (rejuvenation phase).«

Butlerjev model turističnega razvoja je v osnovi ilustrativen scenarij, kako naj bi se neko dinamično turistično območje razvilo v daljšem časovnem obdobju. Ciklični model je sestavljen iz šestih faz, ki so za lažjo predstavbo prikazane v *Sliki 1* spodaj. Seveda ima vsako območje svoje posebnosti, karakteristike in odstopanja, zato je model zgolj teorija. Na osnovi poznavanja modela sem določila, da je turistični obisk Zgornje Vipavske doline v fazi ponovne obuditve po nepričakovanem premoru v času pandemije COVID-19. Iz pridobljenih statističnih podatkov lahko hipotezo potrdim, saj je po letu 2021 turistični obisk Zgornje Vipavske doline ponovno vzcvetel, število obiskov in prenočitev domačih ter tujih gostov pa iz leta v leto opazno narašča.

Slika 1: Butlerjev model turističnega razvoja

1. Bi turistični obisk tudi sami umestili v isto kategorijo po Butlerjevem modelu?
2. Opažate očitne spremembe v turističnem obisku po času pandemije? Sprememba v nacionalni sestavi obiskovalcev? Sprememba v motivaciji za obisk naših krajev? Vpliva na to širjenje nove ponudbe, večanje prenočitvenih kapacitet ali kaj tretjega?

9.2. Priloga 2: Vprašalnik - vinarji

V raziskovalni nalogi z naslovom »S katerimi izzivi in priložnostmi se spopada razvoj vinskega turizma v Zgornji Vipavski dolini in do kakšne mere podnebne spremembe vplivajo na tovrstni turizem?« sem si postavila tri hipoteze, vi pa bi mi najbolj pomagali pri vrednotenju tretje, ki se glasi:

»V obdobju zadnjih desetih let sta neenakomerna porazdelitev padavin in visoke poletne temperature zaradi podnebnih sprememb izrazito vplivali na pridelavo vina, kar je posledično vplivalo tudi na vinski turizem v Zgornji Vipavski dolini.«

1. Predvidevam, da ste v zadnjih 10 letih tudi vi zaznali spremembe na področju podnebnih sprememb v naših krajih. Opišite, kako se je po vaših opažanjih podnebje spremenilo.
2. Ali je zmanjšanje količine padavin in posledična suša resnično problematična? Kaj pa ekstremni vremenski pojavi, kot so toča, sodra, hude nevihte, nenadna močna burja... - so te vedno bolj pogoste? Kako se spopadate s tovrstnimi neprijetnostmi? Je potrebno veliko adaptacije in preventivnih ukrepov?
3. Ali opažate, da je zaradi klimatskih sprememb manj pridelanega grozdja v primerjavi z izpred 10 let? Ima grozdje morda drugačen okus ali specifikacije? So potemtakem spremembe zaradi podnebnja zaznavne tudi v vinu?
4. Vremenske razmere so vsekakor ključni faktor pri uspevanju grozdja in pridelavi vina. Ali spremembe v vinski produkciji zaradi podnebnih sprememb vplivajo na turizem in turistično ponudbo? Kako? Je zaradi podnebnih sprememb turistični obisk manj množičen? Morda bolj? Opažate odstopanja?

*Če imate še kakšna opažanja, ki povezujejo podnebne spremembe, vinsko produkcijo in turistično ponudbo v naših krajih, jih lahko zapišete spodaj.

9.3. Priloga 3: Statistični podatki o namestitvenih kapacitetah in turističnem obisku v Občini Vipava

1. ŠTEVILO NASTANITVENIH OBRATOV (po letih)

2010	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023
2+	3+	20	22	23	23	32	38
Vir: Surs				Vir: Ajpes			

2. ŠTEVILO STALNIH LEŽIŠČ V NASTANITVENIH OBRATIH (po letih)

2010	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023
244	452	420	426	418	395	443	543
Vir: Surs				Vir: Ajpes			
*160 stalnih ležišč je v Kampu Tura							

3. PRIHOD DOMAČIH IN TUJIH GOSTOV (po letih od 2020 do 2023, mesečno)

	2020	2021	2022	2023	2010	2015
januar	79	21	85	92	1015 (letno) od tega: - 323 domačih gostov - 692 tujih gostov	2820 (letno) od tega: - 509 domačih gostov - 2311 tujih gostov
februar	70	26	158	97		
marec	38	47	300	281		
april	0	114	673	823		
maj	95	436	922	1071		
junij	556	1024	1580	1398		
julij	1423	1586	1895	2442		
avgust	1904	2596	2716	2738		
september	1440	1702	1375	1537		
oktober	528	988	690	708		
november	25	545	299	329		
december	10	344	217	199		
Vir: SURS						

4. NOČITVE DOMAČIH IN TUJIH GOSTOV (po letih od 2020 do 2023, mesečno)

	2020	2021	2022	2023	2010	2015
januar	162	52	231	191	2311 (letno) od tega: - 812 domačih gostov - 1499 tujih gostov	5573 (letno) od tega: - 963 domačih gostov - 4610 tujih gostov
februar	129	79	318	189		
marec	77	125	464	649		
april	0	202	1232	1586		
maj	117	731	1661	1979		
junij	791	1862	2881	2525		
julij	2601	3056	3490	4652		
avgust	3449	5428	5647	5900		
september	2740	3072	2408	2776		
oktober	894	1907	1213	1389		
november	63	955	399	494		
december	34	650	434	347		
Vir: SURS						